

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

2015

Eveliina Harmaajärvi ja Eveliina Leinonen

KASVUN KANSION KEHITTÄMINEN VAAHTERAMÄEN PÄIVÄKODISSA

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Eveliina Harmaajärvi ja Eveliina Leinonen

KASVUN KANSION KEHITTÄMINEN VAAHTERAMÄEN PÄIVÄKODISSA

Kehittämishanke tehtiin Vaahteramäen päiväkodille vuoden 2015 aikana. Hankkeen päätavoitteena oli toimeksiantajan toiveesta luoda päiväkodille kasvun kansio -pohja, joka auttaisi henkilökuntaa toteuttamaan kasvun kansio -työskentelyä säännöllisesti, yhtenäisesti ja johdonmukaisesti. Tavoitteena oli saada kasvun kansio -pohjasta monipuolinen ja kattava kokonaisuus, joka toisi lapsen äänen kuuluviin, osallistaisi vanhempia sekä huomioisi kansion esteettisen puolen. Kasvun kansio -pohjasta haluttiin käytännöllinen dokumentoinnin työväline arkeen.

Kehittämishankkeen menetelminä toimivat palaveri, dialogi, haastattelu, ryhmäkeskustelu, pienimuotoinen havainnointi sekä kysely. Työtiimin kanssa palavereissa ja dialogitilanteissa suunniteltiin hankkeen tuotosta sekä saatiin palautetta. Tuotos esiteltiin henkilöstölle isommassa palaverissa. Yksilöhaastattelua käytettiin henkilökunnan toiveiden ja ideoiden kartoittamiseen kasvun kansio -pohjaa sekä -työskentelyä koskien. Ryhmäkeskustelu käytiin haastattelujen tulosten pohjalta ja sen tarkoituksena oli saada henkilökunta keskustelemaan toiveistaan ja ideoistaan yhdessä. Pienimuotoinen havainnointi oli arjen lomassa tehtyä tarkkailua lapsille mieluisista puuhista ja asioista. Kyselyä käytettiin lasten valokuvauslupien sekä lopuksi palautteen keräämiseen.

Työtiimimme sekä koko henkilöstön toiveiden pohjalta luotiin kasvun kansio -pohja, joka sisältää valmiita tehtäviä kasvattajien käyttöön. Tehtävät on jaettu Turun kaupungin luomien välilehtien; Minä, Leikin ja liikun, Tutkin ja koen sekä Taiteilen ja ilmaisen; mukaan. Kasvun kansio -pohjassa tehtävät on jaettu myös kuukausiin ja ikäryhmiin. Kasvattaja pystyy helposti valitsemaan pohjasta tehtävän lapselle meneillään olevan kuukauden sekä lapsen iän kohdalta. Tuotoksen alusta löytyy ohjeistus kansion käyttöön sekä sisällysluettelo, josta tehtäviä pystyy selaamaan. Kasvun kansio -pohjasta tehtiin sekä fyysinen paperinen versio että sähköinen versio Word- ja PDF -tiedostoina.

ASIASANAT:

kehittämishanke, varhaiskasvatus, dokumentointi, portfolio, kasvun kansio

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in Social Services | Child, youth and family work

2015 | 62 + 10

Johanna Gadd

Eveliina Harmaajärvi and Eveliina Leinonen

CHILD'S PORTFOLIO'S DEVELOPMENT FOR VAAHTERAMÄKI KINDERGARTEN

This functional development project was made for Vaahteramäki kindergarten during year 2015. The main goal was to create a child's portfolio -base to help the staff to fulfill child's portfolio -working regularly, coherently and logically. Our goal was to create a diverse and inclusive final product that would bring up child's voice, make parents participate and take into account the esthetic side. The child's portfolio -base was planned to be a practical tool for documentation in daily work.

The functional development's methods that were used during the co-operation were meeting, dialog, interview, group conversation, small-scale observation and questionnaire. With our work team we had meetings and dialog situations where we planned our final product and got feedback. The product was presented to the staff in a bigger meeting. Single interview was used to map out staff's wishes and ideas concerning child's portfolio -base and -working. Group conversation was gone over based on the results of the single interview. The purpose was to get the staff to talk about their wishes and ideas together. Small-based observation of children's interests was executed on the side of work. Questionnaire was used on getting permissions for using children's photos and getting feedback at the end of our project.

Based on the wishes of our work team and the whole staff, we created a child's portfolio -base that contains ready-made exercises for the use of the staff. The exercises are allocated into sections made by Turku city. They are also allocated into months and age groups. Educators can easily pick up an exercise for a child by finding the right month and the age group of the child from the base. In the beginning of the base you can find instructions for the use of the base and a table of contents which helps browsing the exercises. The child's portfolio -base was made in a paper form and also in an electronic form (Word and PDF).

KEYWORDS:

development project, early childhood education, documentation, portfolio, child's portfolio

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	7
2 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT, TAVOITTEET JA KEHITTÄMISTEHTÄVÄ	9
2.1 Kehittämishankkeen lähtökohdat	9
2.2 Hankkeen kehittämistehtävä ja tavoitteet	10
2.3 Hankkeen rajaukset	11
3 VARHAISKASVATUKSEN LÄHTÖKOHTIA	12
3.1 Lapsen yksilöllinen huomioiminen päivähoitossa	12
3.2 Lapsen osallisuus päivähoitossa	14
3.3 Kasvatuskumppanuus yhteistyön perustana päivähoitossa	17
4 DOKUMENTOINTI VARHAISKASVATUKSESSA	20
4.1 Dokumentointi varhaiskasvatustyön menetelmänä	20
4.2 Havainnointi perustehtävänä dokumentoinnissa	22
4.3 Reggio Emilia -pedagogiikka	24
4.4 Pedagoginen dokumentointi	25
5 PORTFOLIO JA KASVUN KANSIO -TYÖSKENTELY	27
5.1 Menetelminä portfolio ja kasvun kansio	27
5.2 Kasvun kansion tehtävät ja sisällöt	28
5.3 Portfolion ja kasvun kansion mahdollisuuksia	30
5.4 Portfolio ja kasvun kansio -toiminnan haasteita	32
6 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN	34
6.1 Hankkeen aikataulutus	34
6.2 Kehittämishankkeen menetelmät	35
6.3 Aineiston keruu hanketta varten	37
6.4 Hankkeen luomisprosessi	39
7 LOPPUTUOTOS: KASVUN KANSIO -POHJA	47
7.1 Kasvun kansio -pohjan ulkoasu ja sisältö	47
7.2 Kasvun kansio -pohjan käyttö ja hyödyntäminen	52

8 POHDINTA JA ARVIOINTI	54
8.1 Tuotoksen arviointi	54
8.2 Kehittämishanketoiminnan arviointi	56
8.3 Tavoitteiden ja kehittämistehtävän saavuttamisen arviointi	57
8.4 Ammatillisen kasvun ja eettisyyden pohdintaa	59
LÄHTEET	61

LIITTEET

- Liite 1. Työntekijöiden haastattelurunko.
- Liite 2. Haastattelun tuloksia.
- Liite 3. Kehittämishankkeen esittely ja valokuvauslupakysely.
- Liite 4. Palautekysely kehittämishankkeesta.
- Liite 5. Ryhmäkeskustelu 29.4 klo13.15-14.
- Liite 6. Sisällysluettelo.
- Liite 7. Kirje vanhemmille kehittämishankkeen päättymisestä.
- Liite 8. Esittely.

KUVAT

Kuva 1. Esimerkkejä kasvun kansio -pohjan tehtävistä.	48

TAULUKOT

Taulukko 1. Kehittämishankkeen aikataulu.	34
Taulukko 2. Kasvun kansio -pohjan tehtävät.	50

1 JOHDANTO

Kehittämishankkeemme tehtiin Vaahteramäen päiväkodille vuoden 2015 aikana. Kehittämishanke lähti käyntiin yhteistyökumppanimme eli Vaahteramäen päiväkodin toiveesta. Hankkeen kehittämistehtävänä oli luoda päiväkodille valmis kasvun kansio -pohja. Valmiin pohjan oli tarkoitus säännöllistää, johdonmukaistaa ja yhtenäistää työntekijöiden kasvun kansio -työskentelyä. Tavoitteena oli luoda monipuolinen ja kattava kokonaisuus. Taustalla oli myös tavoite vanhempien aktivoimisesta kasvun kansio -työskentelyyn sekä lapsen äänen esille tuominen pohjan kautta. Sen lisäksi, että tuotos olisi käytännöllinen, toivottiin myös huomion kiinnittämistä pohjan ulkoasuun. Ennen kaikkea tuotoksen tuli olla työntekijöiden arkea helpottava dokumentoinnin työväline. Lähtökohtina kehittämishankkeen aiheen valitsemisessa olivat työelämälähtöisyys, ajankohittaisuus sekä hyödynnettävyys omassa työssä tulevaisuudessa.

Kehittämishankkeessamme haastattelimme jokaista työntekijää yksilöhaastattelulla sekä pidimme ryhmäkeskustelun yksilöhaastatteluissa esille nousseiden asioiden pohjalta. Kehittämishankkeen aikana pidimme työtiimin kanssa palaveria, joissa suunniteltiin hankkeen tuotosta eteenpäin sekä saatiin tärkeää palautetta jo tehdyistä asioista. Lapsia havainnoimme pienimuotoisesti työnteon ohella sekä kävimme dialogeja työntekijöiden kanssa kasvun kansioihin liittyen. Kyselyä käytimme lasten valokuvauslupien sekä palautteen keräämisessä. Nämä menetelmät olivat perustana kasvun kansio -pohjan luomisessa.

Tämä raportti on kehittämishankkeemme kokonaiskuvaus. Raportin luvuissa 3-5 käsittelemme teoriaosuuksiamme. Käymme läpi ensimmäisenä varhaiskasvatuksen lähtökohtia. Se pitää sisällään lapsen yksilöllisen huomioimisen ja osallisuuden päivähoidossa sekä kasvatuskumppanuuden yhteistyön perustana päivähoidossa. Seuraavassa luvussa keskitymme dokumentointiin varhaiskasvatuksessa. Käsittelemme dokumentointia varhaiskasvatuksen menetelmänä, kerromme havainnoinnista perustehtävänä dokumentoinnissa, Reggio Emilia -kasvatusajattelusta sekä pedagogisesta dokumentoinnista. Tästä vielä syvennymme portfolio ja kasvun kansio -työskentelyyn menetelmänä sekä niiden teh-

täviin, sisältöihin, mahdollisuuksiin ja haasteisiin. Kehittämishankkeen lähtökohdat ja tavoitteet käsittelemme tarkemmin luvussa 2 ja kehittämishankkeen prosessi löytyy luvusta 6. Tuotoksen kuvaus kerrotaan yksityiskohtaisemmin luvussa 7, jonka jälkeen lopetamme luvun 8 arviointiin ja pohdintaa.

2 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT, TAVOITTEET JA KEHITTÄMISTEHTÄVÄ

2.1 Kehittämishankkeen lähtökohdat

Kehittämishankkeen lähtökohdat alkoivat muodostua ajatuksesta, että haluamme olla luomassa jotakin tarpeellista ja haluttua. Kyselimme eri päiväkodeilta heidän tarpeitaan ja ideoitaan kehittämishankkeisiin, minkä aikaansaannoksena löysimme aiheemme. Lähtökohtina olivat myös ajankohtaisuus ja työelämälähtöisyys. Halusimme hankkeen tukevan ammatillista osaamistamme niin, että hanke olisi myös hyödynnettävissä omassa työssämme tulevaisuudessa. Kehittämishanke on parhaimmillaan, jos se toimii siltana opintojen ja työelämän välillä (Hakala 2000, 8). Kehittämishankkeen avulla pitäisi pystyä peilaamaan tietoja ja taitoja työelämään ja sen tarpeisiin (Vilkka & Airaksinen 2003, 17). Näiden lisäksi pidämme tärkeänä myös omaa mielenkiintoamme kehityshankkeen aiheita kohtaan.

Idea kasvun kansion kehittämishankkeelle lähti Tammikuussa 2015, kun Vaahteramäen päiväkodista vastattiin sähköpostiimme ja kerrottiin tarpeesta kehittää päiväkodin kasvun kansio -työskentelyä. Idean takana olivat päiväkodin johtaja sekä yksi lastentarhanopettajista. Päiväkodilla oli tarve valmiiseen kasvun kansio -pohjaan, jonka avulla työntekijöiden olisi helppo toteuttaa säännöllistä ja johdonmukaista kansioden täyttöä. Kasvun kansioden sisältö koostui sillä hetkellä pääasiallisesti lasten piirustuksista sekä valokuvista ja näiden lisäksi toivottiin laajempaa ja monipuolisempaa sisältöä. Aihe oli hyvin ajankohtainen päiväkodin tarpeiden perusteella ja työelämälähtöinen niin Vaahteramäen päiväkodin työntekijöiden sekä omalta kannaltamme. Laadukas kehittämishanke on sopivalla tavalla ajankohtainen ja tärkeä (Hakala 2004, 29).

Kehittämishankkeemme nimeksi muotoutui Kasvun kansion kehittäminen Vaahteramäen päiväkodissa. Nimi säilyi samana kaikista ideoista, työn etenemisistä ja rajauksien selkiintymisistä huolimatta. Koimme heti alkuun tärkeäksi ottaa

koko työyhteisö mukaan kehittämishankkeen luomiseen, jotta työntekijät kokisivat tuotoksen omakseen ja se palvelisi heidän tarpeitaan mahdollisimman hyvin.

Yhteistyö Vaahteramäen päiväkodin kanssa alkoi työtiimin kuulemisesta ja heidän kanssaan suunnittelusta. Työtiimiimme kuuluivat päiväkodin johtaja sekä yksi lastentarhanopettajista. Vaahteramäen päiväkoti oli suuntaavien opintojemme harjoittelupaikka, mikä helpotti työtämme kehittämishankkeen parissa. Työtiimin tapaamisessa korostui tarve kansion täytön helppouteen. Keskusteluista pystyi tulkitsemaan, kuinka kasvun kansio -työskentely oli jäänyt taka-alalle ja tähän haluttiin muutosta. Kansioden merkitys lapselle oli huomattu ja toteutuksessa haluttiin ottaa huomioon myös lasten mieltymykset. Työntekijät olivat havainneet, kuinka mielellään lapset selailevat kansioitaan ja esittelevät töitään muille.

2.2 Hankkeen kehittämistehtävä ja tavoitteet

Kehittämistehtävänämme oli luoda Vaahteramäen päiväkodin kasvun kansiolle pohja, jonka avulla työntekijöiden olisi helppo toteuttaa säännöllistä, johdonmukaista ja yhtenäistä lasten kansioden täyttöö. Kasvun kansio -pohjan oli tarkoitus toimia Vaahteramäen päiväkodin varhaiskasvatustyöntekijöiden dokumentoinnin työvälineenä.

Tavoitteena oli lähteä kehittämään kasvun kansiota mahdollisimman monipuoliseksi ja kattavaksi kokonaisuudeksi. Halusimme helpottaa työntekijöiden työtä niin, ettei kasvun kansion täyttämiseen menisi liikaa aikaa ja resursseja. Ajatuksena oli myös aktivoida vanhemmat kasvun kansion täyttöön erilaisilla kotitehtävillä, jonka taustalla oli tavoite tukea ammattikasvattajien ja vanhempien välistä kasvatuskumppanuutta. Tärkeänä tavoitteena oli myös saada lapsen ääni kuuluviin ja tukea näin lapsen identiteetin näkyväksi tekemistä. Työtiimin kanssa käydyissä keskusteluissa tuli esille käytännöllisyyden tärkeyden lisäksi esteettinen puoli ja sen tärkeä rooli lopputuotoksessa. Tavoitteena on saada päiväkodin eri ryhmien kasvun kansioille yhdenmukaisempi ulkomuoto ja sisältö.

2.3 Hankkeen rajaukset

Tarkkaavaista huomiota kiinnitimme aiheen rajaukseen. Toimintasuunnitelmaan sisältyy aina aiheen rajaaminen (Vilkka & Airaksinen 2003, 29). Tarkoituksena oli säilyttää hanke sopivan kokoisessa mittakaavassa ilman suurta aiheen ja toiminnan paisumista. On oleellista pohtia jo aiheen ideointivaiheessa, millaisiin mittakaavoihin aihe saattaa laajentua ja mihin olisit henkilökohtaisella tasolla kyvykäs sitoutumaan (Vilkka & Airaksinen 2003, 18).

Hankkeemme kehittämiskohteeksi rajautui kasvun kansio -pohjan luominen varhaiskasvatustyöhön. Työn tavoitteiden määrittelyt vaikuttivat kehittämishankkeen sisällölliseen rajaukseen. Käyttämäämme teoriaa olivat rajaamassa aiheet varhaiskasvatuksen lähtökohdat, dokumentointi varhaiskasvatuksessa sekä portfolio ja kasvun kansio -työskentely. Kasvun kansio -pohjan sisällöllinen raja-
us tapahtui Turun kaupungin luomien kasvun kansio välilehtien teemoilla: Minä, Leikin ja liikun, Tutkin ja koen sekä Taiteilen ja ilmaisen. Näiden pohjalta loimme sopivan kokonaisuuden kasvun kansio -pohjalle.

Kasvun kansio -pohjan kohdejoukkoina olivat Vaahteramäen päiväkodin varhaiskasvattajat, lapset sekä heidän vanhempansa. Luontevimpana kohdejoukkona olivat varhaiskasvattajat, koska he toimivat kasvun kansio -pohjan käyttäjinä, mutta sisällön suunnittelua on pohdittu lapsilähtöisestä näkökulmasta. Kasvun kansio -pohjan hyödyt jakaantuvat yhtäläillä kasvattajien lisäksi myös lapsille sekä heidän vanhemmilleen. Dokumentointi on tärkeää vanhemmille, lapsille ja työntekijöille eri syistä (Kalliala 2012, 202). Esimerkiksi lapselle kasvun kansio tallettaa ensimmäiset muistot lapsuudesta, vanhemmille se avaa uutta näkymää siitä, mitä päiväkodissa tapahtuu ja työntekijälle dokumentointi on auttamassa pitkäjänteisessä toiminnan suunnittelussa (Kalliala 2012, 202).

3 VARHAISKASVATUKSEN LÄHTÖKOHTIA

3.1 Lapsen yksilöllinen huomioiminen päivähoidossa

YK:n Lapsen oikeuksien sopimus hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989. Sopimuksen mukaan lapsella pitäisi olla yhtäläiset oikeudet hänen ihonväristään, sukupuolestaan, kielestään, uskonnostaan, poliittisista mielipiteistään, kansallisuudestaan, etnisestä tai sosiaalisesta alkuperästään, varallisuudestaan, vammaisuudesta tai syntyperästään huolimatta. Lapsen oikeuksien sopimuksessa sanotaan, että lapsen tulee saada mahdollisuus kehittää yksilöllisiä kykyjään turvallisessa ja häntä tukevassa ympäristössä. (Unicef.) Lapsen oikeuksien sopimus toimii pohjana Valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteille, jotka ohjaavat koko Suomen varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteutumista. Yksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman olennaisimmista ohjaavista periaatteista on lapsen yksilöllisyyden, taitojen, osaamisalueiden ja valmiuksien huomioiminen ja havainnointi. (Kaskela & Kronqvist 2007, 10–11.)

Varhaiskasvatusta ohjaavat periaatteet asettavat odotuksen, että ryhmässä toteutettava kasvatusta perustuu lapsen yksilöllisiin lähtökohtiin ja ottaa ne huomioon (Alasuutari 2010, 17). Henkilökunnan tärkeänä tehtävänä on ymmärtää lapsen yksilöllisiä tarpeita ja kykyjä, kun lapsi on sopeutumassa päiväkotiympäristöön. Pieni lapsi ei osaa itse kertoa niistä. Muun muassa kotikäynti ennen hoidon aloittamista on yksi tapa saada lisätietoa lapsesta. Kotikäynnillä työntekijä saa tietoa lapsen yksilöllisistä ominaisuuksista ja temperamentista havainnoinnin sekä vanhemman haastattelun kautta. Temperamentti kertoo ihmisten erilaisista reagoimistyyleistä ja toimintatavoista. Temperamentti vaikuttaa siihen, miten ihminen tavanomaisesti reagoi asioihin. Jo lapset ovat temperamentiltaan hyvin erilaisia toisistaan ja heillä on yksilöllisiä luontaisia taipumuksia. Kasvattajan tärkeänä tehtävänä onkin auttaa lasta sopeutumaan päivähoitoon huomioiden hänen yksilöllinen temperamenttinsa. (Kanninen & Sigfrids 2012, 35–42.) Temperamentti käsitteenä voidaan melko lailla samaistaa yksilöllisyyden käsit-

teen kanssa. Molemmat tarkoittavat yksilölle ominaista tapaa käyttäytyä ja reagoida. (Helenius ym. 2001, 20.)

Lapsen yksilölliseen huomioimiseen liittyy myös käsite lapsilähtöisyys, sillä lapsilähtöisyydessä lapsi nähdään ainutlaatuisena yksilönä ja hänet tulisi hyväksyä sellaisena kuin hän on. Lapsella on omat tunteet, ajatukset, kiinnostuksen kohteet, vahvuudet, kehittymistarpeet ja mielipiteet. Kasvattajan tehtävänä on tukea lapsen yksilöllisiä kehityspiirteitä niin hoidon, kasvatuksen kuin opetuksenkin saralla. Kasvattajalle haasteita tuo se, että lapsen tarpeet voivat vaihdella päivästä ja tilanteesta toiseen. Välillä lapsi voi kaivata kannustusta ja välillä hellyyttä ja sylin turvaa. Toisena hetkenä taas lapsi tarvitsee rajojen asettamista. Kasvattajalla on tärkeää olla taito muokata omaa toimintaansa lapsen mukaan. (Järvinen ym. 2009, 34–35.) Jokaisella lapsella on yksilöllisiä tapoja, kiinnostuksen kohteita ja mielihaluja. Kasvattajan tärkeänä tehtävänä on saada selville näitä lapselle ominaisia piirteitä. Ne helpottavat lapsen kanssa tehtävää työtä, sillä niitä voi tietoisesti hyödyntää toimiessaan lapsen kanssa. (Kanninen & Sigfrids 2012, 165.)

Kasvattajan on huomioitava lapsen ikä ja valmiudet miettiessään lapsen oppimista. Lisäksi on huomioitava ja hyödynnettävä lapsen herkkyykskausia. Herkkyykskausi on aika, jolloin lapsen herkkyyys oppia ja ymmärtää jotain uutta on suurimmillaan. (Koivunen 2009, 44.) Ymmärrys ja tieto lapsen kehityksestä helpottavat kasvattajaa näkemään lapsen yksilönä. Kasvattajalle haasteita tuovat lapsuuden moninaiset ja erilaiset vaiheet. Jokainen lapsi kehittyy ja kasvaa yksilöllisesti ja vuorovaikutuksessa ympäristöönsä omassa tahdissaan. Kasvattajan avuksi on olemassa kuvauksia eri-ikäisten lasten tyypillisistä kehityksen vaiheista. Kasvattajan tehtävänä on olla perillä kunkin lapsen kehitystasosta ja yksilöllisyydestä. Kasvattajan tulee vastata lapsen tarpeisiin. (Järvinen ym. 2009, 37–65.) Eräs asia, joka kasvattajan on tärkeää huomioida, on lapsen oma kulttuuri-tausta. Muutaman sanan opettelu lapsen äidinkielellä ja leikkimateriaalien monikulttuurisuuden lisääminen voivat auttaa lasta sopeutumaan päivähoitoon paremmin. Samalla myös ryhmän muut lapset tottuvat jo pieninä monikulttuurisuuteen. (Kanninen & Sigfrids 2012, 189.)

Lasten yksilöllisten tavoitteiden ja perheiden toiveiden yhteensovittaminen tuovat haasteita, kun ne pitäisi saada mukaan samanaikaisesti tiettyjen toimintapuitteiden sisään. Mitä isompi ryhmä, sen haastavampi tilanne on. Tämän vuoksi pienryhmätoiminnasta on tullut tärkeä osa monien päiväkotien päivittäistä toimintaa. Pienryhmässä kasvattajan on helpompi arvioida lapsiyksilöiden oppimista ja jokainen lapsi tulee paremmin näkyväksi. (Hujala & Turja 2012, 55.) Yksilöllisen huomion puute ja vähäinen vastavuoroisuus voivat toimia lapsen kehityksen riskitekijöinä. Onneksi kuitenkin on myös suojaavia tekijöitä. Suojaavana tekijänä voi toimia lapsen tunne, että on tullut huomatuksi esimerkiksi kasvattajan toimesta. Pienillä asioilla voi olla pitkävaikutteinen merkitys, sillä esimerkiksi kasvattajan positiivisuus, usko ja välittämiseen perustuva suhde lapseen voivat olla merkityksellisiä hänen myöhemmän kehityksensä ja sopeutumisensa kannalta. (Hujala & Turja 2012, 24–25.)

3.2 Lapsen osallisuus päivähoidossa

Osallisuuden käsite saatetaan usein sekoittaa osallistumisen käsitteeseen. Osallistuminen on mukana olemista jossain valmiiksi suunnitellussa toiminnassa, jonka sisältöön tai toteutukseen ei osallistujalla ole ollut mahdollisuutta vaikuttaa. Osallisuudella puolestaan tarkoitetaan sitä, että ihmisellä on mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin esimerkiksi osallistumalla toiminnan suunnitteluun, päätöksentekoon tai toteutukseen. Osallistamisen käsitettä käytetään puhuttaessa yrityksestä saada lapsi tai esimerkiksi vanhempi osallisiksi johonkin toimintaan. (Hujala & Turja 2012, 46–47.)

Lapsen osallisuus on läsnä jo varhaiskasvatuksen arvopohjassa. Kansainväliset sopimukset lapsen oikeuksista toimivat arvopohjan perustana. Varhaiskasvatuksen keskeisiin periaatteisiin kuuluu lapsen oikeus tulla ymmärretyksi ja kuuluksi hänen ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti. Yhtenä kasvatuspäämääränä varhaiskasvatuksella on lapsen asteittainen itsenäisyyden lisääminen. Itsenäisyyden lisääminen antaa lapselle mahdollisuuden päästä iloitsemaan oppies-

saan huolehtimaan asioista itse. Lapsi oppii toimimaan omatoimisemmin, tuen kuitenkin ollessa tarvittaessa läsnä. (Stakes 2005, 12–13.)

Osallisuudella on useita erilaisia merkityksiä, mutta keskeistä kaikissa määritelmässä ovat kuulluksi tuleminen, vaikuttamismahdollisuudet omassa yhteisössä sekä tunne omasta osallisuudesta. Määritelmässä osallisuutta kuvataan myös erilaisista näkökulmista vastuun ottamisena, tasa-arvoisuutena sekä demokraattisuutena. Myös erilaisuuden hyväksyminen, avun saaminen osallisuuden mahdollistamiseksi sekä vapaaehtoisuuteen perustuva osallisuus voidaan nähdä näkökulmina osallisuuteen. Osallisuutta olisi hyvä tarjota lapsille eritasoisina vaihtoehtoina, jotta heillä olisi mahdollisuus päättää, miten paljon he haluavat vaikuttaa ja voivat toimia oman kehitystasonsa mukaisesti. On tärkeää antaa lapsille mahdollisuus vaikuttaa ja muistaa kiinnittää huomiota lasten erilaisiin tapoihin ilmaista mielipiteensä. Osallisuus ole ainoastaan yksilön toiveiden kuuntelemista vaan olisi tärkeää myös huomioida osallisuuden yhteisöllinen puoli. Ryhmässä tulee pyrkiä ottamaan huomioon kaikkien näkökulmia sekä neuvotella yhdessä erilaisista mielipiteistä, jotta yhteiseen ratkaisuun voidaan päästä. (Turja & Fonsén 2010, 37–38.)

Osallisuuden tärkeydelle on monia selityksiä. Ensinnäkin osallisuus on osa lasten oikeuksien toteuttamista, laillisten velvollisuuksien täyttämistä sekä sopimusten noudattamista. Lasten kuulemisella on merkitystä myös palveluiden parantamisen saralla. Lasten mielipiteet voivat kertoa paljonkin muuttuvista tarpeista. Päätöksentekoon lasten osallisuus voi tuoda monipuolisempaa tietoa päätösten tueksi. Osallisuus edistää lasten kehittymistä keskustelu-, neuvottelu-, kommunikointi-, priorisointi- sekä päätöksentekotaidoissaan, joista on paljon hyötyä myöhemmin elämässä. Osallisuus mahdollistaa myös lapsen itseluottamuksen kehittymistä antamalla lapselle kokemuksia omasta osaamisesta. Kaiken jo mainitun lisäksi lasten osallisuus antaa kasvattajille oivan mahdollisuuden kehittyä työssään. Lasten näkemysten pohjalta on hyvä lähteä pohtimaan omaa työskentelyään ja kehittämään toimintaa eteenpäin. (Turja & Fonsén 2010, 32–33.)

Mitä osallisuuteen tulee, sitä huonommat mahdollisuudet lapsella on vaikuttaa mitä suuremmasta asiasta on kyse. Toinen osallisuuteen vahvasti vaikuttava tekijä on lapsen ikä. Pienen lapsen vaikuttamisen mahdollisuudet ovat rajalliset kuin mitä isompien lasten. Osallisuuteen vaikuttavat lapselle annettu tieto kaikista erilaisista toimintamahdollisuuksista sekä ympäristössä saatavilla olevien materiaalien rajallisuus. Lapsi ei välttämättä tiedä kaikista hänen käsissään olevista mahdollisuuksista ja vaihtoehdoista, jos hänelle ei niitä tarjota. Onneksi lapsi nähdään yhä aktiivisempänä ja aloitteellisempänä toimijana ja lapsen passiivisen roolin painottamisesta ollaan vähitellen luopumassa. Osallisuuden mahdollistamisessa on hyvä lähteä liikkeelle pienistä asioista, jotka ovat lapselle läheisiä. Lapsen kokemus kuulluksi tulemisesta ja vaikuttamisesta voivat tulla jo pienien asioiden kautta. (Hujala & Turja 2012, 43–53.)

Lapsen motivaation kannalta on tärkeää, että hän kokee mielipiteillään olevan merkitystä. Vaikutusta pitäisi olla juuri lapsille tärkeisiin asioihin, jotta kokemus lapsen mielipiteiden merkityksellisyydestä tulee lapselle itselleen selkeäksi. Osallisuudessa lapsen tunne omasta osallisuudestaan onkin merkittävässä asemassa. Jo pienen lapsen mukanaolo voidaan laskea osallisuudeksi, jos hän saa kokea olevansa merkityksellinen yhteisössään. (Turja & Fonsén 2010, 43.) Osa lapsen kuulemista on lapsen toiminnan dokumentoimista ja sen hyödyntämistä jälkikäteen. Valokuvia ja lapsen sanomisia voi käyttää hyväksi esimerkiksi vanhempien kanssa keskustellessa tai lapsen kanssa muisteltaessa menneitä. (Kaskela & Kronqvist 2007, 19–20.)

Osallisuuden mahdollistaminen tuo kasvattajalle omia haasteita. Kasvattaja joutuu jatkuvasti arvioimaan, että milloin lapsi pitäisi nähdä osaavana ja melko itsenäisenäkin, ja milloin puolestaan lapsi tarvitsee huoletonta lapsuutta ja aikuisen tukea. Erilaiset käsitykset lapsuuden perusolemuksesta tuovat kasvattajat näiden kysymysten pariin. Valitettavasti myös monet kasvattajat kokevat, ettei lasten kuulemiseen ole tarpeeksi aikaa ja resursseja. Osallisuus ajaa kasvattajat tasapainoilemaan erilaisten lapsuuden käsitysten ja resurssien rajallisuuden viidakossa, jossa valintoja on pakko tehdä suuntaan tai toiseen. (Turja & Fonsén 2012, 30–31.)

3.3 Kasvatuskumppanuus yhteistyön perustana päivähoidossa

Kasvatuskumppanuudessa kasvattajat ja lasten vanhemmat sitoutuvat yhdessä tukemaan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Kasvatuskumppanuudessa yhdistyvät vanhempien tuntemus lapsesta sekä kasvattajien ammatillinen tieto ja osaaminen. Kasvattajien ja vanhempien yhdistetty tieto lapsesta luo hyvät edellytykset turvaamaan lapsen hyvinvointia. Yksi kasvatuskumppanuuden tärkeä tavoite on päästä tunnistamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa lapsen tuen tarpeita. Kasvattajien vastuulla on luoda edellytykset kasvatuskumppanuudelle ja tasavertaiselle yhteistyölle. (Stakes 2005, 31–32.) Kasvattajien tehtävänä on tukea vanhemmuutta ja kodin kasvatustyötä. Kasvattajien tulee myös tarvittaessa tehdä yhteistyötä sosiaali- ja terveystieteiden kanssa ja ohjata perhettä myös muiden palveluiden piiriin. Kasvatuskumppanuudessa perheet nähdään toimijoina ja oman lapsensa asiantuntijoina. Entisestä perheen näkemisestä päivähoidon kohteena on siirrytty pois. (Keskinen & Virjonen 2004, 80–81.)

Käsite kasvatuskumppanuus on vakiintunut viimeisen kymmenen vuoden aikana varhaiskasvatuksessa arkiseksi sanaksi kuvaamaan vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä. Kasvattajat ja vanhemmat tuntevat lapsen erilaisella tavalla ja heillä tulisi olla tasavertainen asema toistensa suhteen. Kasvatuskumppanuuden kantavia voimia ovat kuuleminen, dialogisuus, kunnioitus ja luottamus. Kasvatuskumppanuuden luoma jaettu kasvatustehtävä vaatii uudenlaista palvelukulttuuria, jossa kasvattajat ovat vastuussa lapsen hoidosta päiväkodissa ja vanhemmat puolestaan hoidosta kotona. Ajatusten jakaminen arkisista asioista kuten lapsen käyttäytymisestä kotona ja hoidossa voi olla hyvinkin hyödyllistä. Vuoropuhelun ylläpitäminen säännöllisesti helpottaa myös vaikeiden asioiden puheeksi ottamisessa. (Määttä & Rantala 2010, 130–131.) Vanhempien roolin kasvetta varhaiskasvatuksen kentällä, myös tietoisuus vanhempien merkityksellisyydestä on lisääntynyt (Abbott & Langston 2006, 3).

Toimiessaan kasvatuskumppanuus yhdistää lapselle tärkeiden ja läheisten ihmisten ymmärryksen ja tiedon lapsesta. Vanhempien ensisijaisuutta lapselle

tärkeimpänä ihmissuhteena pyritään tukemaan lisäämällä vanhempien tietoisuutta lapsen kehityksestä ja tarpeista. Tärkeä asia kasvatuskumppanuuden toimiessa on kasvattajan ja vanhempien yhteisymmärrys siitä, mihin tavoitteisiin ollaan pyrkimässä. Keinot tavoitteiden saavuttamiseen on myös tärkeää olla yhteisymmärryksessä sovittuja. Tavoitteet tulee kirjata ymmärrettävään ja konkreettiseen muotoon, jotta vanhemmat ymmärtävät tavoitteiden päämäärän. Säännöllinen keskustelu tavoitteiden saavuttamisen edistysaskelista pitää kaikki osapuolet selvillä lapsen edistymisestä niin kotona kuin päivähoidossakin. Näin pyritään yhteistyössä lapsen hyvinvoinnin parhaaksi. (Kanninen & Sigfrids 2012, 133–137.)

Käytännössä kasvatuskumppanuuteen liittyy useita erilaisia muotoja. Yhteistyötä voidaan tehdä koko toimipaikkaa, lapsen omaa ryhmää tai ainoastaan yksittäistä lasta koskien. Kasvatuskumppanuuteen liittyy olennaisesti kasvatuksesta ja yhteisistä käytännöistä keskustelemista ja sopimista. Lisäksi yhteistyöhön voi sisältyä asiantuntijaluentoja, perheen ohjaamista erilaisten palvelujen pariin ja vanhempainryhmän toiminnan aktivointia. Yleisiä yhteistyömuotoja ovat puhelinkeskustelut, palaverit, iltapäiväkahvit, vanhempainillat, päiväkodin juhlat ja esimerkiksi vanhempainryhmän järjestämät retket ja myyjäiset. Päivähoidossa kasvattajat ja vanhemmat tapaavat lähes päivittäin lasta tuotaessa ja haettaessa. Nämä lyhyet epäviralliset tapaamiset on koettu hyviksi, vaikka välillä tilannetta saattaa häiritä kasvattajan huomion kiinnittyminen moneen asiaan yhtä aikaa. Myös sähköinen viestintä on yksi vapaamuotoisten kohtaamisten väline. Ennalta sovitut tapaamiset antavat puolestaan mahdollisuuden keskustella rauhassa kahden kesken. (Määttä & Rantala 2010, 196–206.)

Kasvatuskumppanuuteen haasteita tuo moni asia. Eräs asia, joka tuo omat haasteensa peliin, on se, että perheitä löytyy hyvin monenlaisia. Perhe voi esimerkiksi asua kahdessa osoitteessa ja kuvioissa voi olla isä- ja äitipuolia. Tässä tilanteessa voi kasvattajan olla vaikeaa hahmottaa kenen kanssa kasvatuskumppanuutta lähdetään luomaan. Kasvatuskumppanuuden saavuttaminen ei myöskään aina ole helppo tehtävä, sillä aivan kuten kaikissa ihmissuhteissa, on melko mahdotonta välttää ristiriidoilta ja konflikteilta. Ristiriidoille ja konflikteille-

kin tulisi antaa tilaa. Kaikista asioista ei voi aina olla samaa mieltä. (Kekkonen 2012, 198–199.) Haasteena on myös se, miten vuorovaikutuksen kautta saatu tieto otetaan ja saadaan mukaan pedagogisiin, kasvatuksellisiin ja hoidollisiin sisältöihin sekä käytäntöihin (Kekkonen 2012, 57).

Haasteita kasvatuskumppanuuteen ovat tuoneet myös kasvattajien asenteet. Käytännössä suuria muutoksia ei ole tullut, sillä jo ennen kasvatuskumppanuuden korostamista useimmissa päiväkodeissa on vuosittain järjestetty tapaamisia vanhempien kanssa. Enemmän haasteita on ollut henkisellä puolella, kun vanhempia on täytynyt alkaa pitää tasavertaisina kasvattajien kanssa. (Alasuutari 2010, 21–22.) Valitettavasti todellisuudessa läheskään kaikkia vanhempien ja kasvattajien välisiä suhteita ei voida kuvata oikeaksi kumppanuudeksi. Liian usein vanhemmat nähdään pakollisena osana työtä ja heillä ei ole todellisia mahdollisuuksia päästä vaikuttamaan ja suunnittelemaan lasten hoitoon liittyviä asioita. Myös vanhemmat saattavat olla vastahakoisia yhteistyöhön muun muassa liian sitoutumisen pelossa. (Lavery & Reet 2001, 16–17.) Kasvatuskumppanuudessa vanhemman vaikutusmahdollisuudet saattavatkin olla valitettavan vähäiset, vaikka tilanteen pitäisi olla toinen. Kasvatuskumppanuus saattaakin näyttää lähinnä tuttavallisuuteen, leppoisuuteen ja luottamuksellisuuteen pyrkivänä tutustumisena perheeseen. (Alasuutari 2010, 194.)

4 DOKUMENTOINTI VARHAISKASVATUKSESSA

4.1 Dokumentointi varhaiskasvatustyön menetelmänä

Dokumentoinnissa tallennetaan sitä, mitä on tehty (Kalliala 2012, 202). Dokumentointi toimii tulkinnan, analysoinnin ja toiminnan suunnittelun sekä arvioinnin ja toiminnan uudelleensuunnittelun apuvälineenä (Koivunen & Lehtinen 2015, 77). Dokumentoinnin ajatuksena on prosessien havainnoiminen ja näkyväksi tekeminen myöhempää analysointia varten. Eri dokumentoinnin menetelmillä pystytään tallentamaan lapsen luovan työskentelyn merkityksellisiä hetkiä ja oppimiskokemuksia. Varhaiskasvatuksessa toiminnan laatua on pystyttävä todentamaan, arvioimaan ja havainnoimaan, jotta toiminta ei olisi päämäärätöntä. Dokumentointi tuo esiin sen, mistä kokonaisuus muodostuu, sekä varhaiskasvatuksen orientaatioalueet ja tavoitteet toiminnassa. (Ruokonen ym. 2009, 85–89.)

Kirjalliset tai muut tuotokset, joita lapset ovat tehneet voivat toimia eräänlaisina dokumentteina. Tuotoksien pääasiallinen tarkoitus on kuitenkin mahdollisuuksien antaminen erilaisiin taitojen harjoitteluun. Tuotokset voivat toimia dokumentteina esimerkiksi matemaattisista taidoista tai kynän käytön taidoista. Lasten tekemät tuotokset antavat kasvattajalle tietoa sen hetkisistä taidoista ja mahdollisista tarpeista tukitoimiin. Mitä pidemmältä ajanjaksolta tuotoksia on kerätty, sen parempi käsitys saadaan lapsen taitojen kehittymisestä sekä vaikeuksien jatkuvuudesta, tilapäisyydestä, kapea-alaisuudesta tai laajuudesta. Johtopäätöksiä ei voida tehdä yhden epäonnistumisen tai onnistumisen perusteella. (Koivunen & Lehtinen 2015, 79–80.)

Dokumentointia ja havainnointia toteuttaessa oleellista on itselle sopivan menetelmän löytäminen, jonka avulla voi muille välittää omaa käsitystä tapahtuneesta. Muistiinpanojen tekeminen ja lapsiryhmässä tarkkaavaisesti toimiminen samanaikaisesti, vaatii harjoittelua. Muistiinpanojen kirjoittaminen ja piirtäminen ovat yleisimpiä tapoja toteuttaa dokumentointia, koska ne ovat yksinkertaisimpia sekä myös halvimpia. Toinen yleinen tapa on lasten valokuvaaminen. (Wallin

2000, 126.) Valokuva on havainnollistamassa tilannetta ja valokuvaamalla luotu dokumentti syntyy nopeasti (Koivunen & Lehtinen 2015, 81).

Dokumentointitapa määräytyy aina tilanteen mukaan. Nauhuria voidaan esimerkiksi helposti käyttää kun lapset tekevät jotakin työtä pöydällä. Nauhoituksia voidaan hyödyntää, kun halutaan tarkistaa, mitä opettaja tai lapsi oikeastaan sanoi. Kaikkea nauhurilta kuulemaa ei tarvitse kirjata, sillä se toimii paremminkin apuvälineenä oleellisten avainreplikkien löytämisessä. (Wallin 2000, 126–127.) Muita dokumentointitapoja voivat olla vielä eri lomakkeet, video, sadutus ja portfolio. Lomake on hyvä pitämään keskittymisen ennalta suunnitelluissa asioissa sekä se on nopea käyttää ja siitä on helppo saada kokonaiskäsitys tilanteesta. Videossa on hyvää se, että tilanne voidaan katsoa uudelleen sekä esittää autenttisenä henkilöille, jotka eivät ole olleet paikalla. Sadutuksessa lapsen ajatukset dokumentoidaan niin kuin lapsi on ne sanonut ja portfolioon saadaan tallennettua monipuolista dokumentointia. (Koivunen & Lehtinen 2015, 81–82.)

Dokumentointi antaa konkreettisen jäljen toteutetusta prosessista, missä lapset ja opettaja olivat osallisina. Tulosten ansiosta aikuiset voivat yhdessä yrittää ymmärtää ja tulkita tapahtuneita asioita. Dokumentit toimivat työmateriaaleina. Aina dokumentoinnista ei saa vastauksia, vaan paremminkin se herättää entisestään kysymyksiä. Dokumentointi on useasti loputon kierre, sillä mitä enemmän on kysymyksiä, sitä useammasta näkökulmasta asiat nähdään. Lapset eivät suinkaan ole ainoita, joiden tekemisiä voidaan dokumentoida, sillä vähintään yhtä tärkeää on, että aikuinen tutkii itseään ja kehittää toimintaansa. Tarkoitus olisi, että pedagogiikka olisi elävä prosessi. Kun havainnoidaan, tulkitaan ja dokumentoidaan myös aikuista, pakottaa se murtamaan vanhentuneet työskentelytavat ja rituaalit, jolloin perinteiseen ajattelutapaan syntyy repeämiä. (Wallin 2000, 127–128.)

4.2 Havainnointi perustehtävänä dokumentoinnissa

Kasvattajien ja vanhempien tieto lapsesta on yhdessä luomassa pohjaa lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi (Stakes 2005, 31). Havainnoimalla lapsesta saatu tieto on kaikkien lasten kanssa tehdyn lapsilähtöisen toiminnan perusta (Koivunen & Lehtinen 2015, 15). Havainnoiminen on myös perusta dokumentoimiselle, jota varhaiskasvattajan tulisi toteuttaa (Stakes 2005, 17; Ruokonen ym. 2009, 85). Varhaiskasvattajat saavat tietoa lapsesta suorassa vuorovaikutuksessa, mutta se ei yksinään riitä. Emme voi luottaa siihen, että lapsi ilmaisee tarpeensa sanallisesti tai sanattomasti aikuiselle. Tämän vuoksi havainnointi ja sen merkitys korostuu lasten kanssa työskenneltäessä, sillä se on keino saada riittävästi tietoa lapsesta. (Kalliala 2012, 200.) Prosessi toiminnan kehittämisessä alkaa havainnoinnista ja jatkaa matkaa dokumentoinnin, analysoinnin, tulkinnan, toiminnan suunnittelun ja toteutuksen, tukitoimien määrittämisen ja arvioinnin kautta toiminnan kehittämiseen (Koivunen & Lehtinen 2015, 15).

Toistuva havainnointi mahdollistaa jokaisen lapsen näkyväksi tekemisen. Se ehkäisee tyypillistä huomion kiinnittämistä aktiivisimpiin lapsiin. Hiljaisista, epäselvästi puhuvista lapsista, joilla on vaikeuksia ilmaista itseään, ei saada riittävästi tietoa ilman havainnointia. (Kalliala 2012, 201.) Havainnointi paljastaa todellisuuden siitä, miten lapsi toimii ja käyttäytyy (Ruoppila 1999, 221; Kalliala 2012, 201). Havainnointi on aikuiselle apukeino saada huomionsa kiinnitettyä tarkoituksenmukaisesti. Hyvään ammattitaitoon kuuluu kyky arvioida läsnäolonsa tarpeellisuus tilanteissa, joissa sitä eniten tarvitaan ja tämä perustuu kykyyn havainnoida lapset yksilöllisesti. Säännöllinen havainnointi kertoo myös, miten otamme vastaan lapsen aloitteita vuorovaikutuksessa. (Kalliala 2012, 201.)

Havainnoinnin menetelmiä on useita. Menetelmät voidaan kategoroida kahteen jatkumoon. Ensimmäinen jatkumo määrittelee, kuinka tiukasti säädeltyä havainnointi on. Ääripäät ovat hyvin systemaattinen ja tarkka tai täysin vapaa ja luonnollinen havainnointi. Toisessa jatkumossa selviää millainen havainnoijan rooli on havainnointi tilanteessa. Hän voi olla jäsenenä tarkkailevassa ryhmässä tai

täysin ulkopuolisena ihmisenä. Näiden pohjalta syntyvät havainnoinnin eri lajit. (Hirsjärvi ym. 2012, 214.)

Lasta havainnoimalla kasvattaja voi oppia ymmärtämään lasta paremmin. Havainnointi tulisi järjestää niin, että havainnoija saa keskittyä ainoastaan havainnoimaan eikä esimerkiksi ohjaamaan toimintaa samalla. Päivähoidossa lasta voidaan havainnoida joko yksilö- tai ryhmähavainnointina. Yksilöhavainnointia voi hyödyntää saadakseen lisää tietoa lapsen kehityksestä ja oppii tuntemaan lasta paremmin. Yksilöhavainnoinnin kautta on helpompi huomata lapsen vahvuudet, taidot, vaikeudet ja mielenkiinnon kohteet. Ryhmähavainnoinnin kohteena voi olla esimerkiksi sosiaaliset suhteet ja ryhmän toimivuus. Erilaisia ryhmähavainnoinnin tuloksia kasvattaja pystyy hyödyntämään toiminnan arvioinnissa, suunnittelussa ja toteutuksessa. (Koivunen 2009, 24–27.)

Havainnointikeinoja on useita ja jokaisen tulisi löytää itselleen sopivimmat arvioivan havainnoinnin menetelmät. Arvioivassa havainnoinnissa valitaan havainnoinnin menetelmä, joka suoritetaan esimerkiksi toimintakauden alussa ja lopussa. Lisäksi lapsen kehitystä ja oppimista seurataan jatkuvasti toimintoja seuraamalla, dokumentoimalla ja kuuntelemalla. Arvioiva havainnointi mielletään kynä ja paperi -tehtäväksi, vaikka todellisuudessa se on yhtälailla lasten ja vanhempien kanssa keskustelua, haastattelua sekä lasten töiden ja toimintojen dokumentoimista. (Hujala ym. 2007, 88–89.) Lapsen kehitystä ja käyttäytymistä voidaan arvioida myös erilaisilla havainnointilomakkeilla (Heikka 2009, 16; Koivunen 2009, 26). Lomake määräytyy tarpeen ja tilanteen mukaan. Esimerkkejä lomakkeista, joita lapset voivat täyttää ovat taulukko, tyhjä paperi, tehtävälomake, huoneen kartta tai otsikoitu lomake. (Koivunen & Lehtinen 2015, 77.)

Asioita, joita tulee esiin havainnoitaessa, tulee kirjata välittömästi muistiin havainnoinnin aikana, jotta ne eivät unohtuisi (Koivunen & Lehtinen 2015, 77–79). Monipuoliset muistiinpanot lasten toiminnasta, ajatuksista ja kehityksestä ovat apuna kasvatuksen suunnittelussa, arvioinnissa sekä vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä (Hujala ym. 2007, 89). Lomakkeiden käyttö sujuu havainnointitilanteissa nopeasti ja helposti, jos havainnoija on perehtynyt lomakkeeseen ja sen otsikoihin (Koivunen & Lehtinen 2015, 77). Kehittämisen kohteita

voidaan lähteä miettimään, kun havaintoja on tehty riittävästi. Kaikkien kasvattajien on helpompi hahmottaa kokonaisuus sekä tehdä kehitysehdotuksia toimivuuden kannalta, kun dokumentit ovat tukena keskusteluissa. (Koivunen & Lehtinen 2015, 78.)

4.3 Reggio Emilia -pedagogiikka

Reggio Emilian filosofia on moninaisuuden kunnioitus, demokratia ja osallisuus, leikki, oppiminen, tunteet, ilo ja lasten sekä aikuisten oikeus olla oman elämänsä tärkeitä toimijoita (Suomen Reggio Emilia -yhdistys ry 2015). Reggiolaisissa päiväkodeissa lapsi nähdään oman oppimisprosessinsa päähenkilönä. Lapsen kykyihin ja mahdollisuuksiin luotetaan sekä lapsi nähdään ainutlaatuisena persoonallisuutena. Lasta ennen kaikkea kuunnellaan, hänen oppimistaan tuetaan antamalla haasteita ja lapsen omaa rytmiä kunnioitetaan. Lasten tulisi lisäksi päästä harjoittamaan kaikkia aisteja eli erilaisia ilmaisukeinoja. Näitä ei ole ainoastaan sanallinen, musiikillinen, liikunnallinen ja kuvallinen ilmaisukieli vaan reggiolaisessa painotetaan myös eri materiaalien, makujen ja tuoksujen ilmaisukieltä. (Hintikka 2000, 61.) Keskeinen ajatus Reggio Emiliassa on lähes rajaton usko lapsen kaikenpuoleiseen kehittymiseen (Ojala 1993, 130).

Reggio Emilia -pedagogiikassa havainnointia ja dokumentointia pidetään yhtenä tärkeimmistä tehtävistä lasten kanssa olemisen lisäksi. Siinä kaikki työntekijät osallistuvat dokumentointiin ja he kokevat saavansa erittäin tärkeää tietoa yksittäisten lasten kehityksestä, lasta mietityttävistä ongelmista sekä kiinnostuksen kohteista. Reggio Emilia -pedagogiikka toimii esimerkkinä lapsilähtöisestä pikkulapsipedagogiikasta, jossa lasten toiminta muodostuu havainnoinnin ja dokumentoinnin ympärille. (Hujala ym. 2007, 89.) Reggiolaisissa päiväkodeissa tavoite toiminnalle on lapsen identiteetin vahvistaminen (Hintikka 2000, 60). Kyseisissä päiväkodeissa havainnointi ja toiminnan dokumentointi tapahtuu muistiin kirjoittamisella tai äänittämällä lasten keskusteluja, videoimalla, valokuvamalla, tallentamalla töitä sekä erilaisten projektien etenemistä. Lapsille kerätään

kasvun kansio, joka tuo esiin lapsen kehitykseen ja toimintoihin liittyviä asioita, ja jonne lapsen työt ja valokuvat liitetään. (Hujala ym. 2007, 89.)

Vuorovaikutuksen onnistumiseksi havainnot täytyy dokumentoida Reggio Emiliassa. Käsitteiden havainnoida ja nähdä välille määritetään selkeä ero. Reggio Emiliassa on tärkeää, että havainnoitsijalla on tarkoitus, näkökulma ja tavoite. Ei ole mahdollista saada taltioitua kaikkea sitä, mitä lapset tarkalleen tekevät ja sanovat. Tästä syystä tulee valita näkökulma ja keskittää tarkkaavaisuus. Näkökulman voi rajata tarkastelemaan jotakin tai joitakin lapsia kerrallaan. (Mäkitalo ym. 2011, 125.) Reggio Emiliassa lapsi nähdään uteliaana ja tutkivana ihmisenä ja siksi myös aikuisten tulisi opetella utelias elämänasenne. Työn jatkuvan kehityksen välineeksi reggiolaiset ovat kehittäneet pedagogisen dokumentoinnin menetelmän. (Hintikka 2000, 60–62.) Reggio Emilia -toiminnassa yhdistyy dokumentointi sekä pedagoginen toiminta-ajatus ja sen työskentely (Kankaanranta 1998, 72).

4.4 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on saanut vaikutteita Reggio Emilia -pedagogiikasta (Kankaanranta 1998, 72). Pedagogisessa dokumentoinnissa ajatuksena on saada ideoita kasvatustyöhön lasten toiminnasta ja ajattelusta (Mäkitalo 2011, 202). Pedagogiseen dokumentointiin päästään, kun dokumenttien avulla reflektoidaan koettuja prosesseja lapsen, kasvattajan ja vanhemman näkökulmasta. Dokumentteja refleктоimalla saadaan tietoon jokaisen lapsen oma tapa työskennellä, hankkia tietoa ja kehittää omaa oppimista. Näiden havaintojen perusteella kasvattaja pystyy muokkaamaan omaa toimintaansa, tavoitteitaan ja sisältöjä toiminnassa sekä käyttämiään menetelmiä. (Ruokonen ym. 2009. 86; Dahlberg ym. 2013, 155.)

Lapsi autetaan pedagogisessa dokumentoinnissa näkyväksi ja kannatellaan oppimaan oppimisen vuorovaikutteisia prosesseja lasten välillä sekä myös lapsen ja aikuisen välillä. Suomen varhaiskasvatussuunnitelmassa suunnataan keskittymistä vahvasti lapsen tapaan ajatella ja toimia sekä miten leikin, liikun,

taiteiden ja tutkin. (Mäkitalo 2011, 202.) Pedagogisessa dokumentoinnissa tehdään kasvatustyö näkyväksi ja osoitetaan käytännön kautta, mitä on varhaiskasvatukseen pohjautuva oppiminen. Dokumentit toimivat keinona syvällisiin keskusteluihin pääsemisessä ja oleellisiin kysymyksiin paneutumisessa. Jatkuvan dokumentoinnin ja työn arvioimisen kautta pystytään ylläpitämään kehitystyötä. (Hintikka 2000, 60.)

Pedagoginen dokumentointi eroaa monella eri tapaa perinteisestä lapsen dokumentoinnista (Mäkitalo 2011, 202). On tärkeää tiedostaa mitä pedagoginen dokumentointi ei ole. Sitä ei tulisi sekoittaa havainnointiin, sillä lasten havainnoinnissa keskitytään lapsille valmiiksi määriteltyihin kategorioihin siitä, mikä on normaali lapsi. (Dahlberg ym. 2013, 153.) Pedagogista dokumentointia ovat ne työmenetelmät, jotka varhaiskasvattaja hyödyntää yhdessä lasten ja vanhempien kanssa (Ruokonen ym. 2009, 86; Mäkitalo 2011, 202). Kasvattaja tekee itselleen, lapsille sekä heidän vanhemmilleen ymmärrettäviksi ja näkyviksi oman ryhmänsä lapsille kuuluvia tapoja ajatella. Perinteisessä dokumentoinnissa suunnataan kasvattajien huomio lasten kehitykseen, keskimääräistä kehitysvaihekuvausta vastaavien kriteerien täyttymiseen ja ihmiseksi tulemiseen. Lapseen liittyy keskeneräinen kehityopsykologinen näkökulma, missä varhaiskasvatus on kytkeytynyt normaalin kehityksen seuraamiseen sijoittaen lapset kategoriaan normaali tai poikkeava. (Mäkitalo 2011, 202.)

Pedagogisessa dokumentoinnissa ollaan kiinnostuneita näkemään mihin lapsi pystyy ilman, että asetetaan ennakko-olettamuksia tai -odotuksia. Huomio keskittyy lapsen osaamiseen ja lapsi nähdään toimijana eikä passiivisena tarkkailun kohteena. Kasvattaja on kiinnostunut subjektiivisen tiedon tuottamisesta. Mitä dokumentoimme, ei ole objektiivinen kuvaus todellisuudesta, vaan sosiaalinen konstruktio, jossa kasvattaja on valitsemassa sitä mitä dokumentoidaan. Dokumentti on kasvattajan tulkinta tapahtuneesta ja yksi mahdollinen totuus tapahtumasta. Pedagoginen dokumentointi eroaa näin lapsen havainnoinnista, jossa havainto olisi tarkka kuvaus lapsesta ja hänen kehityksestään. (Dahlberg ym. 2013, 153–156.)

5 PORTFOLIO JA KASVUN KANSIO -TYÖSKENTELY

5.1 Menetelminä portfolio ja kasvun kansio

Portfolio on tekijänsä niin kutsuttu ”arvopaperisalkku”, jonne kootaan monipuolisesti tekijänsä osaamista kuvaavia tehtäviä. Portfoliotyöskentelyllä pyritään ensisijaisesti oppimaan oppimiseen ja itsetunnon kehittämiseen sekä itseohjautuvuuden vahvistamiseen. Portfolion rakenne ja sisältö vaihtelevat tavoitteiden mukaan. Se voi olla työkansio, johon kootaan oppimisprosessia myötäileviä materiaaleja luonnoksista lähtien. Se voi myös olla ainoastaan tuloksia esittelevä näytekansio, johon on koottu vain parhaat materiaalit. Portfolio voi olla johonkin tiettyyn aiheeseen sidottu tai sisältää monia erilaisia osa-alueita. Sitä voidaan koota hyvin lyhyeltäkin aikaväliltä tai vaihtoehtoisesti kokoaminen voi olla myös useiden vuosien prosessi. (Linnakylä ym. 1995, 10–11.)

Portfoliota kutsutaan kasvun kansioksi, kun painopiste on oppijan kehityksen ja edistymisen seurannassa. Kasvun kansio sisältää pitkältä aikaväliltä edistymistä parhaiten kuvaavia materiaaleja. Konkreettiselta muodoltaan portfolio voi olla lähes millainen vain. Se voi olla esimerkiksi kansio, salkku, albumi, laatikko, videofilmi, tietokonelevyke, kuva- tai esinekokoelma. Ulkomuoto ei ole kuitenkaan merkittävimmissä osassa, sillä tulee muistaa, että tärkeintä on itse tuottamis-, valikointi- ja arviointiprosessi. Portfolio on aina tekijänsä omaisuutta. (Linnakylä ym. 1995, 10–11.)

Kasvun kansio on portfolio, johon kootaan omaan työskentelyyn ja kehittymiseen liittyvää materiaalia (Järvinen ym. 2009, 86). Tällaiset muun muassa varhaiskasvatuksessa käytettävät portfoliot ovat parhaimmillaan lasten töiden monipuolisia kokoelmia, jotka osoittavat lapsen yksilöllistä ja yhteistoiminnallista oppimista. Kyseiset portfoliot antavat mahdollisuuden lapselle itselleen, vanhemmille sekä kasvattajille seurata ja arvioida lapsen kasvua ja kehitystä. (Kankaanranta 1998, 64–65.)

Varhaiskasvatuksessa portfolion on määrä parhaimmillaan kuvastaa lapsen ja ympäristön välistä vuorovaikutusta, oppimisympäristön tapahtumia ja lapselle merkityksellisiä asioita. Portfoliotyöskentelyllä voi olla monia erilaisia tavoitteita. Yleisiä tavoitteita ovat lapsen aktiivinen osallistuminen portfolionsa luomiseen, oppimisympäristön kuvauksen sekä lapsen oppimisprosessin näkyminen. Olen- naista on, että lapselle merkitykselliset kokemukset tulevat näkyväksi, ja että lapsella on mahdollisuus osallistua kansion kokoamiseen ja oman työskentelyn- sä arviointiin. Ideana on, että kaikilla kansioon laitetuilla töillä olisi merkitystä lapselle itselleen. Tällöin voidaan saavuttaa juurikin lapsen omia näkemyksiä päiväkotiaikansa merkityksellisistä kokemuksista. (Kankaanranta 1998, 61–62.)

Kasvattajan tulee olla lapsen tukena portfolion kokoamisessa ja auttaa häntä arvioimaan omaa oppimistaan. Portfoliot toiminta edistää lapsen itsearviointia, edistymisen arviointia sekä ulkoista arviointia. Itsearviointi tuo esiin lapsen yksilöllisen oppimisen piirteitä, kokemuksia oppimisesta sekä lapsen vahvuusalueita ja kehittämishaasteita. Edistymisen arviointi voidaan kohdistaa lapseen itseensä tai esimerkiksi päiväkodin toiminnan arviointiin. Tällä tavoin myös päivähoi- don toimintaa päästään kehittämään parempaan suuntaan. (Kankaanranta 1998, 61–62.)

Portfoliotyöskentelyssä portfolion omistaja sekä tekijän ohjaaja toimivat kanssa- oppijoina. Vähitellen ohjaajan rooli muuttuu tekijän auttajaksi ylhäältä suuntau- tuvan roolin sijaan. Portfolion kautta löytyvä tieto tekijänsä oppimisesta ja kas- vusta auttaa ohjaajaa ymmärtämään ja tukemaan tekijän oppimista ja kasvua sekä auttaa häntä oikeiden valintojen ja päätösten teossa. Portfolio antaa oh- jaajalle mahdollisuuden tutustua portfolion tekijään entistä paremmin. (Niikko 2000, 111.)

5.2 Kasvun kansion tehtävät ja sisällöt

Kasvun kansiolla on monia erilaisia tehtäviä. Tällaisia tehtäviä ovat niin lapseen itseensä, päivähoitoon kuin lapsen vanhempiinkin vaikuttavat tehtävät. Lapsen kannalta tärkeitä kasvun kansion tehtäviä ovat lapsen persoonan esiin tuomi-

nen, hänen kehityksensä, oppimisensa sekä kasvunsa näkyväksi tekeminen ja hänen itsearviointitaitonsa kehittäminen. Lapsen kasvua ja kehitystä kasvun kansio voi tuoda esiin useista eri näkökulmista. Tällaisia näkökulmia voivat olla muun muassa lapsen fyysinen kasvu, tiedollinen oppiminen, puheen kehitys, sosiaalinen kasvu, itsetunto ja rohkeus. Päivähoidon kannalta merkittäviä kasvun kansion tehtäviä ovat kansion antamat mahdollisuudet lapseen tutustumiseen, lapsen kasvun ja kehityksen seurantaan sekä kansion antaman tiedon hyödyntäminen suunnittelun tukena. Kasvun kansio myös auttaa päivähoidon tekemässä yhteistyössä kodin, toisten ryhmien sekä lähiympäristön kanssa. Kasvun kansion tehtävänä vanhempien näkökulmasta on tiedonvälittäminen lapsen hoitopäivistä, kasvusta ja kehityksestä, oppimisesta, kiinnostuksen kohteista sekä lapsen tarvitsemasta tuesta. (Linnakylä ym. 1995, 67.)

Kasvun kansion muoto on vapaa. Se voi olla perinteinen kansio, kaunis laatikko tai salkku. Se voi olla myös sähköisessä muodossa. Tällöin kansio on tietokoneelle tallennetussa muodossa ja kansiota pääsee tarkastelemaan vain omalla salasanalla. Kasvun kansioon on tarkoitus kerätä materiaalia systemaattisesti lapsen koko päivähoitoajalta. Materiaaleina voi olla muun muassa lapsen itse keksimiä tai lempilauluja, -loruja ja -satuja sekä lapsen lausahduksia, askartelua ja piirustuksia selityksien kera. Kansioon voidaan liittää aikuisten tekemiä havaintoja lapsen leikeistä, retkistä, juhlista ja muista tapahtumista. Ne sisältävät usein myös paljon kuvia lapsesta sekä hänen kavereistaan ja leikeistään. Kasvunkansiosta löytyy tietoa lapsen osaamisesta, kiinnostuksen kohteista, tarpeista ja toiveista. (Järvinen ym. 2009, 156–157.)

Kansio voi olla hyvinkin lapsen itsensä näköinen. Esimerkiksi musiikista pitävä lapsen ansiosta voi löytyä monien laulujen sanat tai vaikkapa hänen omia lauluesityksiään nauhoitettuna. Käden taidoista nauttivan lapsen kansio puolestaan sisältää todennäköisesti paljon askartelua, piirustuksia ja maalauksia. Kasvunkansion aloitussivu tehdään usein yhteistyössä lapsen, vanhempien ja kasvattajien välillä. Aloitussivun tarkoitus on kertoa kansion omistajasta, hänen perheestään ja hänelle tärkeistä asioista. Aloitussivussa voi olla myös valokuva tai piirustus mukana. Pienet lapset tarvitsevat vielä paljon apua kansionsa tekemi-

seen, mutta isommat lapset tulisi ohjata käyttämään kansiota mahdollisimman itsenäisesti. (Järvinen ym. 2009, 156–157.)

Kasvun kansion sisältöjen pohjalta on mahdollista tarkastella lapsen kehitystä lapsen koko päivähoitoajalta. Lapsen selostukset ja arvioinnit omista töistään voidaan myös tallettaa kansioon. Kasvun kansiosta voi löytyä lapsen tekemiä itsearviointeja sekä katsauksia toimintaan. (Linnakylä ym. 1995, 70.) Lapsen vanhemmille on myös hyvä tarjota mahdollisuuksia vaikuttaa lapsensa kasvun kansioon. Vanhemmat voivat muun muassa valita töitä kansioon, keskustella kasvattajien kanssa lapsen edistymisestä tai auttaa kasvattajia liittämään arviointitekstejä kansion sisältöihin. Tapoja on monia. (Kankaanranta 1998, 66.)

5.3 Portfolion ja kasvun kansion mahdollisuuksia

Portfolion kokeiluun kannustavat monet portfolioille tyypilliset piirteet. Se on hyvin toiminnallinen menetelmä, jossa portfolion omistajan oma toiminta tulee näkyväksi. Portfolio korostaa yksilöllisyyttä ja jokainen portfolio onkin omistajansa näköinen. Sen avulla on helppoa toteuttaa reflektointia ja itsearviointia. Portfolio antaa mahdollisuuden tarkastella omaa toimintaansa, edistymistään, kokemuksiaan, osaamistaan ja auttaa arvostamaan omia saavutuksiaan, jotka tulevat portfolion kautta helposti näkyväksi. Portfoliosta on mahdollista tehdä hyvinkin kokonaisvaltainen, jolloin se antaa tekijästään mahdollisimman laajan kuvan. Se on myös yhteistoiminnallinen menetelmä, sillä se antaa kaikki mahdollisuudet syvälliseenkin keskusteluun tekijänsä ja hänen ympärillään olevien ihmisten kanssa. Muun muassa lapsen vanhemmat saavat portfoliosta konkreettisen välineen lapsensa kehityksen ja edistymisen seuraamiseen. Joskus vanhemmat otetaan mukaan jo portfolion luomisvaiheessa esimerkiksi auttamaan töiden valikoinnissa ja portfolion suunnittelussa. (Linnakylä ym. 1995, 12–15.)

Portfoliolla on vaikutusta hyvän itsetunnon kehittymisen kannalta (Linnakylä ym. 1995, 15). Hyvän itsetuntemuksen, -luottamuksen ja -arvostuksen edistäminen ovatkin portfoliotyöskentelyn keskeisiä tavoitteita. Portfolion avulla tehtävän itsearvioinnin kautta lapsi saa paremman käsityksen omasta osaamisestaan,

kuten myös kasvattajat ja vanhemmatkin. Kasvattajien ja vanhempien on tärkeää muistaa lapsen itsetunnon vahvistamisen kannalta antaa tukea lapsen yksilöllisyyteen ja hyväksyä hänen yksilölliset taipumuksensa ja kiinnostuksenkohteensa. Lapselle on annettava onnistumisen mahdollisuuksia ja lasta tulee auttaa arvioimaan omaa edistymistään itse. On tärkeää, että lasta kannustetaan osoittamalla hänelle hänen parhaita puoliaan, ja että myös hyvästä yrityksestä annetaan kiitosta. (Linnakylä ym. 1995, 22–23.)

Portfolio on mahdollista tehdä elektronisena portfoliona eli niin sanottuna e-portfoliona. Portfolio voi olla sisällöltään ja ajatukseltaan hyvinkin samanlainen kuin perinteinen kansiomuotoinen portfolio, mutta erona on se, että portfolion sisältö tallennetaan sähköiseen muotoon. Tämä antaa mahdollisuuksia uudella tavalla sisällölle, kuten esimerkiksi videoille, joita on helppoa tallentaa omaan sähköiseen portfolioon. Sähköisen portfolion käyttöön vaaditaan tietenkin jonkinlaista tietotekniikkaosaamista, sillä valitettavasti valmiita kaikkien käytössä olevia portfoliosovelluksia ei vielä juurikaan ole. (Kankaanranta ym. 2007, 3–5.)

E-portfoliota vastaava digitaalinen kasvun kansio on käytössä jo monessa kunnassa Suomessa. Digitaaliseen kasvun kansioon on helppoa tallentaa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelma sekä muistiinpanoja lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. Näiden lisäksi kansioon voidaan tallentaa erilaisia digitaalisia materiaaleja, kuten valokuvia ja äänitteitä. Digitaalinen kasvun kansiota voi tarkastella milloin ja missä tahansa, mikä antaa lisää joustoa vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Tämän ansiosta vanhemmilla ja esimerkiksi isovanhemmilla on mahdollisuus tutustua lapsen arkeen päivähoidossa kotoa käsin. Digitaalinen kasvun kansio on käytettävissä Internet-selaimen kautta. Kansioon on kahdet käyttäjäoikeudet. Toiset ovat päiväkodin työntekijöiden käytössä ja toiset lapsen ja vanhempien yhteisessä käytössä. Tunnusten avulla pääsee tarkastelemaan kansion sisältöä, mutta myös lisäämään itse materiaaleja kansioon. (Järvinen ym. 2009, 157–158.)

Lapsen oman elämän muistojen tallettaminen on tärkeä osa varhaiskasvatusta, sillä se on osa lapsen yksilöllistä tuntemista (Kaskela & Kronqvist 2007, 17). Lisäksi lapsen toiminnan tallentaminen, varsinkin yhdessä lapsen kanssa, kas-

vunkansioihin tai portfolioihin auttaa lasta palaamaan kyseisiin asioihin jälkikäteenkin sekä auttaa lasta hahmottamaan omaa edistymistään ajan kuluessa (Hujala & Turja 2012, 62). Kasvun kansion avulla lapsi voi kertoa mitä on kokenut ja oppinut. Kasvun kansio onkin tärkeä vuorovaikutuksen väline lapselle, sillä kansion avulla lapsen on helpompaa kertoa itsestään muille. Kertomansa kautta lapsi oppii myös arvioimaan itseään. (Järvinen ym. 2009, 156–158.)

5.4 Portfolio ja kasvun kansio -toiminnan haasteita

Haasteena portfoliotoinnalle nähdään usein ajanpuute. Ajanpuute voidaan nähdä jopa esteenä koko toiminnalle. Portfoliotoinnin tarkoituksena ei ole, että kasvattajat työstävät kansioita kiireessä silloin, kun pääsevät pieneksi hetkeksi irtaantumaan lapsiryhmästä, saati sitten, että he hoitavat koko kansioden työstön kotona työajan ulkopuolella. Olisi hyvä, jos kasvattajat vähitellen mieltäisivät kasvun kansiot osaksi jokapäiväistä työskentelyä eivätkä ylimääräiseksi stressiä aiheuttavaksi toiminnaksi. Täytyy muistaa myös, että lapset voivat olla itsekin vahvasti mukana kansioidensa työstössä. Kaiken lisäksi on hyvä tiedostaa, ettei ole yhtä ja ainoaa oikeanlaista kasvun kansiota. Jokainen kansio on erilainen ja tekijänsä näköinen. Kansion sisällöt ja merkitys voivat vaihdella paljonkin lapsi-, kasvattaja- ja ryhmäkohtaisesti. (Linnakylä ym. 1995, 70.)

Usein portfoliotyöskentelyn koetaan kilpailevan muuhun toimintaan käytettävän ajan kanssa. Portfolion teko voi esimerkiksi viedä huomion pois muilta asioilta, jotka on asetettu tavoitteeksi ennen portfoliota. Portfolion tekoon menevä suuri aikamäärä myös kuormittaa, mikä osoittaa, että portfolio nähdään juurikin erillisenä tehtävänä eikä muita tehtäviä kokoavana toimintana. Portfoliotyöskentelyn aloittamisen haasteena on epävarmuus ja epätietoisuus työskentelystä. Työskentely voidaan kokea hankalaksi. Tulee kuitenkin muistaa, että kun portfolion tekemisen taidot kehittyvät, myös aikaa kuluu vähemmän ja tekeminen muuttuu helpommaksi. (Niikko 2000, 112–113.)

Portfoliotyöskentelyn haasteena on myös pitkäjänteisyyden puute. Työskentely saattaa jäädä kesken, jos välitöntä hyötyä ei näy. Jotkut alkavat kyseenalaistaa,

onko tekeminen kaiken vaivan arvoista. Portfoliotyöskentelyn haasteena voivat olla myös vanhat kokemukset ja tottumukset. Asiat on voitu tottua tekemään eri tavalla ennen ja portfoliotyöskentely vaatii aivan uutta suhtautumis- ja työskentelytapaa. (Niikko 2000, 112–113.) Lisäksi kasvattajat ovat kokeneet kasvun kansioiden ongelmana olevan niiden valokuva-albumimaisuus. Helposti myös koetaan, että kansiot sisältävät materiaalia lähinnä erityisistä tapahtumista, kuten retkistä ja juhlista, mutta arjen kuvaus jää helposti liian vähälle. (Kankaanranta 1998, 74.)

6 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Hankkeen aikataulus

Aloimme luoda aikataulua kehittämishankkeellemme melko pian aiheen ja toimeksiantajan löytymisen jälkeen. Pidimme erityisen tärkeänä aikataulussa pysymistä tuotoksen valmistumisen kohdalla. Koulun puolelta tullut seminaarityöskentely oli yksi selkeä seikka aikataulutuksemme pohjalla. Seminaarityöskentelyä oli helppoa käyttää runkona koko prosessille. Kaikki muodostui sen ympärille ja se patisti pysymään aikataulussa. Tuotos valmistui hyvin aikataulussa toimeksiantajalle antamamme valmistumisaikataulun kannustamana. Toimeksiantajamme olikin hyvin tyytyväinen aikataulumme pitävyyteen. Kokosimme aikataulumme tarkemmin seuraavaan taulukkoon.

Taulukko 1. Kehittämishankkeen aikataulu.

Ajankohta	Mitä ja kenen kanssa
Tammikuu	-Toimeksiantajan ja aiheen löytäminen -Palaveri työtiimin kanssa aiheen ideointia varten
Helmikuu	-Lähdemateriaalien etsimistä
Maaliskuu	-Palaveri työtiimin kanssa ideoiden jakamista varten
Huhtikuu	-Suuntaavien 6 viikon harjoittelu alkaa 13.4.2015 -Dialogia ja keskustelua työtiimimme kanssa -Lasten toiminnan ja kiinnostuksen kohteiden havainnointia -Kehittämishankkeestamme infoaminen vanhemmille sekä lasten valokuvauslupien selvittäminen -Päiväkodin kasvun kansio -työskentelyyn tutustuminen -Henkilöstön yksilöhaastattelut ja niiden analysointi -Koko henkilöstön ryhmäkeskustelu ja sen analysointi
Toukokuu	-Dialogia ja keskustelua työtiimimme kanssa -Harjoittelu päättyy 22.5.2015

Kesä- ja heinäkuu	-Tuotoksen luominen
Elokuu	<ul style="list-style-type: none"> -Harjoittelu jatkuu 17.8.2015 -Tuotoksen esittelypalaveri työtiimin kanssa -Muutosten tekeminen tuotokseen työtiimin palaverin pohjalta -Muokatun tuotoksen esittely ja ohjeistus koko henkilöstölle järjestetyssä kokouksessa -Tuotoksen viimeistely henkilöstön toiveiden mukaan -Tuotoksen testaamista käytännössä lasten kanssa
Syyskuu	<ul style="list-style-type: none"> -Kehittämishankkeen tuotoksen valmistumisesta infoaminen vanhemmille kirjeitse -Palauteen kerääminen toimeksiantajalta

Taulukossa näkyy kehittämisprosessimme melko tarkasti vaihe vaiheelta. Sen avulla on helppoa tarkastella kehittämishankkeemme prosessia kokonaisuudessaan ja se toimii hyvin hahmottamisen tukena. Taulukkoa on avattu tarkemmin ”Luomisprosessi” -osiossa.

6.2 Kehittämishankkeen menetelmät

Kehittämishankkeessamme käytettyjä menetelmiä olivat palaveri, dialogi, haastattelu, ryhmäkeskustelu, havainnointi sekä kysely. Käytimme menetelmiä kehittämissankkeille tyypillisellä tavalla eli jätimme tutkimuksen tekoon liittyviä menetelmien vaiheita välistä pois. Emme siis esimerkiksi nauhoittaneet ja litteroineet haastatteluja tai ryhmäkeskustelua, vaan teimme ainoastaan itse vapaasti muistiinpanoja niistä. Havainnointia käytimme myös hyvin vapaamuotoisesti. Kuvaus tarkemmasta kehittämismenetelmien käytöstä löytyy seuraavaksi tulevan ”Aineiston keruu” -otsikon alta. Seuraavaksi esitellään hieman käyttämiemme menetelmien teoriaa.

Palaveri

Palaverin tarkoituksena on olla tilaisuus, jossa keskustellaan tai päätetään yhteisistä asioista. Palaveri, kuten kokouskaan, ei saa olla ainoastaan tiedon välittämisen tilaisuus vaan palaverin tulisi antaa mahdollisuus todelliseen vuorovaikutukseen osallistujien kesken. Hyvä palaveri on suunniteltu etukäteen ja siellä käsiteltävistä asioista on sovittu jo ajoissa ennen tilaisuutta. (Hämeen ammattikorkeakoulu.)

Dialogi

Dialogin suomenkielinen vastine on kuunteleva keskustelu. Dialogissa pyritään synnyttämään tila, jossa jotain tiettyä asiaa tai tilannetta tutkitaan yhdessä. Dialogissa tulee hyväksyä keskusteluun osallistuvien erilaiset näkemykset asioista. Parhaat ratkaisut tilanteisiin löytyvät usein juurikin antamalla tilaa näille erilaisille näkemyksille. Ratkaisuihin päästään parhaiten, kun osapuolet tuntevat tulensa kuulluiksi. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2015.)

Haastattelu

Haastattelu voi olla hyvinkin lähellä spontaania keskustelua, mutta siihen liittyy aina jokin tietty päämäärä, joka pyritään haastattelun kautta saavuttamaan. Haastattelussa, toisin kuin tavallisessa keskustelussa, on haastattelija, joka toimii kysyjän roolissa, ja haastateltava, joka puolestaan on vastaajan roolissa. Haastattelija toimii tiedon kerääjänä ja haastateltava tiedon antajana. (Ruusu-vuori & Tiittula 2005, 23.) Haastattelu on eräänlaista keskustelua, joka vain tapahtuu haastattelijan aloitteesta ja hänen johdattelemanaan (Eskola & Suoranta 1998, 86).

Ryhmäkeskustelu

Ryhmäkeskustelu on järjestetty keskustelutilaisuus, jossa keskustellaan foku-soidusti, mutta vapaamuotoisesti jostakin tietystä aiheesta määritellyn kutsuttujen joukon kanssa. Ryhmäkeskustelussa otollisella ilmapiirillä on suuri merkitys. Vetäjä pyrkii ainoastaan tarvittaessa ohjaamaan keskustelua ja antaa keskusteluvastuun osallistujille. (Ruusu-vuori & Tiittula 2005, 223–224.)

Havainnointi

Kehittämishankkeen aikana tekemämme havainnointi oli hyvin arjen lomassa tapahtuvaa. Se ei ollut tutkimuksen tekoon verrattavissa olevaa virallista havainnointia. Tekemäämme havainnointia voisi ehkä kutsua paremminkin arkielämän tarkkailuksi.

Kysely

Kyselyä suunniteltaessa on tärkeää kiinnittää erityistä huomiota kysymysten muotoon. Väärin asetellut ja huonosti suunnitellut kysymykset voivat pilata saadun aineiston hyödyn. Kyselylomaketta laatiessa on tärkeää miettiä mihin asioihin halutaan vastauksia ja kuinka tarkkoja vastausten toivotaan olevan. (Heikkilä 2008, 47.)

6.3 Aineiston keruu hanketta varten

Aineistoa kehittämishankkeemme tuotoksen luomisen tueksi keräsimme edellisessä luvussa esiteltujen menetelmien avulla. Niiden lisäksi hankimme aineistoa kehittämishankkeemme tueksi kirjallisuudesta. Etsimme tietoa aiheeseemme liittyen niin kirjastoista kuin Internetin luotettavilta sivustoiltakin. Muut menetelmät toimivat kuitenkin tärkeimpinä aineiston keruun välineinäamme kehittämishankkeen tuotoksen kannalta. Palaverit työtiimimme kanssa olivat merkittävässä osassa kehittämishankkeemme edistymisen kannalta. Ensimmäisissä palavereissa saimme tietoa ja aineistoa yleisesti toimeksiantajamme toiveista kehittämishankkeemme suhteen. Seuraavissa palavereissa saimme tarkennuksia hankkeellemme sekä palautetta jo tehdyistä osioista. Palavereissa korjaus-ehdotuksia oli helppoa tuoda julki ja keskustella mahdollisista muutosehdotuksista.

Virallisten palaverien lisäksi kävimme arjen lomassa jatkuvaa keskustelua edistymisestämme dialogin ja keskustelujen kautta. Nämä olivat meille erittäin merkityksellisiä tiedon keruun menetelmiä, sillä varsinaisia palavereja oli vaikeaa järjestää arjen kiireellisyyden takia. Lyhyitä dialogeja kehittämishankkeestamme oli puolestaan suhteellisen helppoa käydä ohjaajiemme kanssa lasten nukkuesa päiväunia tai tilanteen ollessa muuten rauhallinen. Dialogien ja keskustelujen

kautta saimme usein hyödyllistä palautetta ja uutta aineistoa ja ideoita kehittämishankkeemme kanssa etenemiseen, vaikka välillä tilanteet saattoivat olla hyvinkin nopeita kuulumisten vaihtoja.

Halusimme saada mahdollisimman paljon tietoa henkilökunnan toiveista koskien suunnittelemaamme kasvun kansion pohjaa. Tavoitteenamme oli saada juurikin työelämälähtöistä ja kokemuspohjaista materiaalia. Tämän vuoksi pidimme jokaiselle työntekijälle yksilöhaastattelun, jossa jokainen pääsi kertomaan oman näkökulmansa asiaan. Alun perin olimme ajatelleet, että haastattelimme ainoastaan lastentarhanopettajia, ja että lastenhoitajat pääsisivät mukaan suunnitteleluun vasta ryhmäkeskusteluvaiheessa, mutta ohjaajamme olivat sitä mieltä, että lastenhoitajien mielipiteet olisi helpointa saada esille yksilöhaastatteluissa. Haastattelimme siis loppujen lopuksi ohjaajiemme kehotusta kuunnellen kaikkia työntekijöitä.

Koko henkilökunnan haastatteleminen oli mahdollista, sillä päiväkotia ei ole kovin suuri. Lisäksi meidän oli helppoa jakaa työntekijät puoliksi keskenämme, kun meitä oli kaksi haastattelijaa. Haastattelut toteutimme lasten päiväuniaikaan, jolloin rauhallisia hetkiä löytyi parhaiten. Sovimme haastatteluista jokaisen työntekijän kanssa erikseen. Haastatteluja varten loimme haastattelulomakkeen, joka toimi haastattelujen pohjalla (Liite 1). Haastatteluissa selvitimme henkilökunnan toiveita kasvun kansio -työskentelyyn liittyen. Selvitimme muun muassa, kuinka usein he olivat halukkaita kansioita täydentämään, ja minkälaisia sisältöjä he kansioihin toivoivat.

Yksilöhaastattelujen pohjalta järjestimme ryhmäkeskustelun, jonne koko henkilökunta oli kutsuttu. Ajankohdaksi valitsimme päivän, jona mahdollisimman moni pääsi paikalle. Ryhmäkeskustelun ideana oli antaa työyhteisön pohtia vielä yhdessä toiveitaan kasvun kansio -pohjaan ja -työskentelyyn liittyen. Kerroimme heille yksilöhaastattelujen tuloksista ja annoimme heidän luoda keskustelua tulosten pohjalta mahdollisimman itsenäisesti (Liite 2). Ohjailimme keskustelua vain tarpeen tullen. Toinen meistä veti keskustelua ja toinen keskittyi kirjamaan ylös keskustelussa syntyneitä ajatuksia paperille. Ryhmäkeskustelussa

pyrittiin tuomaan kaikkien erilaiset mielipiteet ja näkemykset esiin, mutta tavoitteena oli saada työyhteisö pääsemään yhteiseen päätökseen asioista.

Havainnointia käytimme aineiston keruussa lähes huomaamattamme. Emme siis tehneet lainkaan tutkimuksellista havainnointia vaan havainnointimme oli hyvin pienimuotoista. Havainnointi oli arjen tilanteiden lomassa tehtyä tarkkaileva. Havainnoimme lasten toimintaa jatkuvasti heidän kanssaan työskennellessämme. Pidimme kasvun kansio -pohjan suunnittelun ajatuksissamme, vaikka emme varsinaista havainnointia aiheeseen liittyen tehneetkään vaan keskityimme pienten seikkojen huomioimiseen arjen seassa. Pyrimme kiinnittämään huomiota siihen, mistä lapset pitävät ja nauttivat. Halusimme tietoa siitä, mikä on lapsille mieluinen tapa toimia. Halusimme löytää heille juuri sillä hetkellä tärkeitä asioita ja toimintoja. Tämä tieto oli tärkeää aineistoa kasvun kansio -pohjan sisältöjen suunnittelussa, sillä halusimme kansioon sellaisia tehtäviä, joista lapset nauttivat.

Kyselyä käytimme selvittäessämme lasten kuvauslupia kehittämishankkeeseemme liittyen. Kyselyn yhteyteen liitimme lyhyen kehittämishankkeemme esittelyn. (Liite 3.) Laitoimme paperiset kyselylomakkeet menemään vanhemmille kotiin ja toivoimme vastauksia mahdollisimman pikaisesti. Pyrimme mahdollisuuksien mukaan antamaan kyselylomakkeet vanhemmille henkilökohtaisesti, jolloin meillä oli mahdollisuus kertoa myös suullisesti tarkemmin kehittämishankkeestamme. Lisäksi keräsimme kehittämishankkeen tultua päätökseen palautetta henkilökunnalta palautekyselylomakkeen välityksellä (Liite 4).

6.4 Hankkeen luomisprosessi

Luomisprosessimme lähti liikkeelle tammikuussa 2015 siitä, kun löysimme itsellemme sopivan toimeksiantajan ja kehittämishankkeen aiheen. Halusimme aiheen, joka on hyvin työelämälähtöinen, joten kyselimme sähköpostin välityksellä eri päiväkodeilta, olisiko heillä tarvetta kehittämishankkeelle johonkin tiettyyn aiheeseen liittyen. Saimme muutamia aihe-ehdotuksia ja tartuimme Vaahteramäen päiväkodin tarjoamaan kasvun kansio -aiheeseen. Ensimmäisessä ta-

paamisessa työtiimimme kanssa kehittämishankkeemme sai jo tarkemman muodon. Työtiimimme koostui meistä kahdesta opiskelijasta sekä harjoitteluohjaajistamme, joina toimivat päiväkodin johtaja sekä yksi lastentarhanopettajista. Tavoitteeksi muodostui kasvun kansio -pohjan luominen yhteistyössä henkilöstön kanssa. Vanhempien toivottiin myös saavan roolia kasvun kansio -työskentelyssä lopputuotoksen myötä. Muuten meille annettiin melko vapaat kädet lähteä ideoimaan kehityshankkeen lopputuotosta.

Sopivan kehittämishankkeen aiheen löydyttyä, aloimme etsiä aiheeseemme sopivia lähdemateriaaleja kirjastoista sekä Internetistä. Käytimme paljon aikaa juuri oikeiden ja hankettamme hyödyttävien materiaalien löytämiseen. Pyrimme löytämään mahdollisimman tuoretta ja luotettavaa tietoa tietoperustaamme, joka toimi vahvasti kehittämishankkeemme tukena. Maaliskuuhun mennessä olimme ehtineet jo ideoimaan kehittämishanketta omien pohdintojemme ja ajatustemme pohjalta hieman eteenpäin. Sovimme työtiimimme kanssa tapaamisen, jossa pääsimme vielä hieman keskustelemaan lisää kehittämishankkeen tuotoksen muodosta ja suunnittelemistamme toimista, joilla halusimme saada henkilöstön mukaan tuotoksen ideointiin. Lisäksi keskustelimme suunnittelemastamme kehittämishankkeen aikataulusta.

Suuntaavien kuuden viikon harjoittelumme Vaahteramäen päiväkodissa alkoi 13.4.2015. Harjoittelun alussa halusimme tiedottaa myös lasten vanhempia kehittämishankkeestamme. Halusimme myös varmuuden vuoksi kysyä, ohjaajiemme neuvojen mukaan, vanhemmilta lasten valokuvausluvista erikseen kehittämishankkeemme osalta. Teimme siis valokuvauslupakyselyn, jonka alussa esittelimme itsemme ja kehittämishankkeemme, ja jossa kysyttiin muun muassa, saako lapsen valokuvia näkyä kehittämishankkeemme esittelytilaisuudessa koululla tai Internetiin tulevassa kehittämishankkeen raportissamme (Liite 3).

Harjoittelun päästyä käyntiin aloimme tutustua päiväkodin sen hetkiseen kasvun kansio -työskentelyyn. Tutkimme minkälaisia kasvun kansioita lapsilla sillä hetkellä oli, millaisia ne olivat ulkoasultaan, sekä millaisia sisältöjä niissä oli. Tällä pienimuotoisella havainnoinnilla halusimme saavuttaa jonkinlaisen kokonaiskuvan kasvun kansio -toiminnasta juuri kyseisessä päiväkodissa. Seuraavana as-

keleena, päästäksemme aiempaa lähemmäs selkeää kokonaiskuvaa heidän kasvun kansio -toiminnastaan, oli yksilöhaastattelujen järjestäminen. Yksilöhaastattelujen kautta saimme kaikkien työntekijöiden äänet kuuluviin. Haastattelutilanteessa kerroimme myös niille työntekijöille, jotka eivät olleet vielä kuulleet, mitä olimme kehittämishankkeessamme tekemässä.

Haastatteluissa selvitimme työntekijöiden henkilökohtaista suhdetta ja asenteita kasvun kansio -työskentelyä kohtaan, miten he sillä hetkellä itse toteuttivat kasvun kansioita, millä aikataululla ja kenellä vastuu kansioden työstämisestä oli. Näiden seikkojen lisäksi halusimme tietenkin saada tietoa työntekijöiden toiveista tulevaa lopputuotostamme eli kasvun kansion -pohjaa varten. Selvitimme heidän ajatuksiaan siitä, kuinka paljon aikaa he olivat halukkaita kansioden täyttöön käyttämään ja kuinka usein sekä miten he käytännössä toivoivat täyden toteutuvan. Kysyimme myös heidän toiveistaan kansioden sisältöjen ja ulkoasun suhteen. (Liite 1.)

Haastattelujen analysoinnin jälkeen olimme taas hieman viisaampia. Henkilöstö vaikutti kokevan kasvun kansioille olevan liian vähän aikaa ja tämän takia kansioden ei koettu antavan työntekijöille itselleen paljoakaan varsinkaan välittömästi kansioden työstön yhteydessä. Merkitys lapselle itselleen, erityisesti hieman vanhempana, sekä lapsen vanhemmille ja sukulaisille nähtiin suurena. Kasvun kansioden työstö koettiin hieman haastavaksi ja liian helposti työt tulivat mukana kotiin. Useampi työntekijä toi esiin, että valmiit tehtävät tai pohja kasvun kansioita varten helpottaisi työtä. Silloin ei tarvitsisi aina itse keksiä, mitä lasten kansioihin laittaa. Kyseisellä hetkellä kansioden koettiin olevan liian valokuva-albumin kaltaisia. Valokuvien lisäksi toivottiin myös muutakin sisältöä. Muutamana selkeänä toiveena sisällöille oli, että lasten kehityksen toivottiin tulevan näkyviin paremmin ja lasten persoonaa pitäisi tuoda enemmän esille. Ulkoasuun toivottiin yhtenäisyyttä ja siisteyttä, mutta kansioden ei silti tarvitsisi olla täysin samanlaisia kaikilla. Lasten jakaminen työntekijöiden kesken vaikutti olevan toivottu käytäntö, joka oli heillä jo valmiiksi käytössä. (Liite 2.)

Turun kaupungilla käytössä olevat kasvun kansion välilehdet; Minä, Tutkin ja koen, Taiteilen ja ilmaisen sekä Leikin ja liikun; olivat henkilökunnan mielestä

hyviä. Täytön säännöllisyydestä löytyi useaa näkökantaa. Osa oli sitä mieltä, että kerran kuussa olisi hyvä täyttöväli, osa puolestaan, että kerran kahdessa kuussa, osa taas, että kerran syyskaudella ja kerran kevätkaudella riittäisi. Osa puolestaan ajatteli, ettei aikaväliä tarvitse määritellä, vaan jokainen tekisi, silloin kuin kerkeää. Oli kuitenkin mukavaa kuulla, että henkilöstö suhtautui positiivisesti kasvun kansioden uudistamiseen. Saimme muutenkin haastatteluista tärkeää tietoa, joka helpottaisi meitä kasvun kansio -pohjan luomisessa. Kokosimme haastattelujen tärkeimpiä tuloksia selvyyden vuoksi omaksi kokonaisuudekseen työskentelymme tueksi (Liite 2).

Haastattelun tulosten pohjalta järjestimme koko henkilöstölle tarkoitetun ryhmäkeskustelutilaisuuden, jossa kaikki pääsisivät vielä yhdessä keskustelemaan kehittämishankkeestamme. Käytimme keskustelun tukena haastattelujen tuloksia (Liite 2). Alussa kerroimme lyhyesti haastatteluista saamistamme tuloksista ja päästimme sitten työntekijät keskustelemaan keskenään haastatteluissa ylös nousseista aiheista. Toinen meistä ohjasi keskustelua tarvittaessa oikeaan suuntaan ja toinen kirjasi keskustelun pääkohtia ylös. Keskustelu sujui hyvin ja vaikutti siltä, että kaikki pääsivät sanomaan mielipiteensä asioihin. Toki erilaisia näkemyksiä ilmeni, mutta keskustelun kautta monissa niistä päästiin yhteisymmärrykseen, mikä olikin ryhmäkeskustelun tarkoituksena. Aikaa olisi toki saanut olla enemmän, sillä aivan kaikkia asioita ei ehditty käsittelemään. Tärkeimmät asiat kuitenkin tulivat ylös keskustelussa ja näin ollen saimme taas lisää tärkeää informaatiota kehittämishankkeen etenemistä varten.

Kokosimme työskentelymme tueksi ryhmäkeskustelun pääkohdat omaksi tiedostokseen (Liite 5). Keskustelussa tuli esiin melko paljon henkilöstön toiveita sekä kasvun kansio -työskentelyä että -pohjaa koskien. Valokuvien paljous koettiin hyvänä asiana, mutta niiden lisäksi haluttiin paljon muutakin sisältöä. Valokuvien rinnalle toivottiin myös aina kunnon selitystä tilanteesta. Keskustelua syntyi myös kansion fyysisestä muodosta. Muun muassa käytettävistä materiaaleista, kuten pahvista ja muovitaskuista, käytiin keskustelua. Lopputuloksena oli, että kaikki saavat tehdä kansioita hieman omalla tyylillään kunhan lopputulos on siisti ja selkeä. Sisällölliseen puoleen toiveina tuli muun muassa liikunnal-

lisen puolen esiin tuomista, lapsen persoonan, mielipiteiden ja näkökulman näkyväksi tekemistä, valmiita tehtäviä retkien ja tapahtumien kirjaamista varten, oma sivu lapsen sanonnoille ja sattumuksille sekä myös vanhemmille suunnattuja tehtäviä. Henkilökunta toivoi niin sanottuja kaikille pakollisia tehtäviä, jotka kaikki työntekijät tekisivät. Niiden lisäksi toivottiin vapaavalintaisia tehtäviä, joita voisi tehdä, jos aikaa riittää. Turun kaupungin välilehtiä pidettiin hyvinä. Eräänä toiveena kansiolle ryhtiä tuomaan olivat raamit kaikille tehtäväsivuilla. Henkilökunta toivoi konkreettista esimerkkikansiota, josta he sitten voisivat ottaa kopioita, ja joka sisältäisi lyhyet ohjeet kansion käyttöön.

Koko kuuden viikon harjoittelumme ajan kävimme jatkuvasti dialogia ja keskustelua työtiimimme jäsenten kesken kehittämishankkeemme edistymisestä. Saimme palautetta ja vinkkejä etenemiseen sekä toimme itse jatkuvasti omia ideoitamme julki keskusteltavaksi. Hyvin lyhyidenkin dialogien ja keskustelujen merkitys kehittämishankkeellemme oli korvaamaton. Virallisten palaverien järjestäminen ei aina ollut mahdollista, joten nämä lyhyet keskusteluhetket olivat tärkeässä roolissa kehittämishankkeemme kannalta. Saimme aina kaiken tarvitsemamme palautteen ja tiedon päivän rauhallisimpina hetkinä eli pääsääntöisesti lasten päiväuniaikaan.

Toinen asia, jota teimme jatkuvasti koko harjoittelumme ajan, oli lasten toiminnan pienimuotoinen havainnointi. Virallista tutkimuksellista havainnointia emme tehneet, mutta arjen lomassa havainnoimme ohimennen lasten toimintaa. Halusimme saada selville, mistä asioista lapset ovat kiinnostuneita, ja mitä he mielellään tekevät. Pyrimme käyttämään havaintojamme apuna kasvun kansio - pohjan sisältöjen ja tehtävien luomisessa. Saimme tietoa muun muassa siitä, mitä alle 3-vuotiaiden ryhmässä olevat lapset osaavat tehdä verrattuna yli 3-vuotiaiden ryhmän lapsiin. Saimme tietoa minkälaisista kädentaidoista eri-ikäiset lapset pitävät, ja esimerkiksi minkä ikäisille lapsille vaikkapa sadutus sopii parhaiten. Näimme myös mitkä asiat ovat tärkeimpiä eri-ikäisille lapsille. Esimerkiksi tietyt leikit tai toimintahetket saattoivat olla erityisen mieluisia tietyn ikäisille. Vaikka havainnointimme oli hyvin pintapuolista ja sattumanvaraista, hyödyimme siitä ainakin jonkin verran tuotoksemme luomisessa.

Kesä- ja heinäkuu olivat tuotoksemme eli kasvun kansio -pohjan luomisen aikaa. Kertasimme kaiken menetelmien kautta saamamme materiaalin ja lähdimme yhdessä ideoimaan tuotoksen muotoa. Tehtävien luomisprosessin taustalla olivat koko ajan henkilökunnalta saamamme toiveet ja ideat. Keskustelimme eri vaihtoehtoista ja päädyimme lähtemään liikkeelle henkilökunnalle mieluisien Turun kaupungin kasvun kansion välilehtien, kerran kuussa tehtävän täytön sekä lasten ikäjakauman kautta. Jaoimme välilehdet; Minä, Tutkin ja koken, Taiteilen ja ilmaisen sekä Leikin ja liikun; puoliksi keskenämme. Sovimme, että kumpikin lähtee luomaan tehtäviä kyseisiin välilehtiin erikseen jokaiselle ikäryhmälle. Ikäryhmiksi valitsimme 1-2 -vuotiaat, 2-3 -vuotiaat, 4-5 -vuotiaat sekä yli 5-vuotiaat eli esikouluun lähtijät. Koska lähdimme liikkeelle ajatuksesta, että tehtäviä tehtäisiin joka kuukausi, laskimme sen perusteella, kuinka monta tehtävää kukin ikäryhmä tarvitsisi per välilehti. Keskustelimme työntekijöiden tehtäväideoista ja varmistimme, että toivotut tehtävät saadaan sijoitettua oikeiden välilehtien alle. Huomioimme myös kehityksen seurannan keskustelemalla tehtävien toistumisesta eri ikävaiheissa. Näiden tietojen ja työnjaon pohjalta lähdimme luomaan tarkoituksenmukaisia tehtäviä kasvun kansio -pohjaamme varten.

Saatuamme kasvun kansio -pohjan tehtävien ensimmäiset versiot valmiiksi heinäkuussa sovimme tapaamisen, jossa yhdistäisimme aikaansaannoksemme ja alkaisimme pohtia, mitä korjauksia tarvitsisi tehdä. Olimme tehtävien luomisprosessin aikana olleet paljon yhteydessä puhelimitse ja keskustelleet tehtävistä runsaasti, mutta vasta tapaamisessa pääsimme kunnolla pohtimaan kokonaisuuden toimivuutta. Yhdistettyämme kaikki tehtävät tajusimme, että tehtäviä oli todella paljon ja osa niistä oli sen verran aikaa vieviä, että asialle täytyi tehdä jotain. Päädyimme siihen lopputulokseen, että muutimme tehtävien teon aikaväliä kerran kuussa tekemisestä kerran kahdessa kuussa tekemiseksi. Ajattelimme, että näin kasvun kansioista ei tule liikaa paineita henkilökunnalle, mutta silti kansioihin tulee sisältöä suhteellisen usein. Huomasimme myös sen, että muun muassa askartelua ei tehtävien kautta tule paljoakaan, joten se jää työntekijöiden oman suunnittelun varaan. Tämä oli myös yksi syy minkä takia oli hyvä muuttaa kansion tehtävien täyttöväliä pidemmäksi, jotta askartelujenkin teolle

jää aikaa. Lisäksi pidempi täyttöväli antaa työntekijöille parempia mahdollisuuksia luoda lapsille halutessaan myös omia tehtäviä kansioihin. Ylimääräiseksi jääville tehtäville päätimme luoda oman lisätehtävien osion kansion loppuun. Lisätehtävistä työntekijät voivat valita itselleen mieluisia tehtäviä, jos niiden teolle vaikuttaa jäävän aikaa. Työntekijät voivat halutessaan liittää myös omia tehtäviä lisätehtävien osioon.

Saimme kasvun kansio -pohjan valmiiksi ajallaan eli saimme vietyä sen arvioitavaksi työtiimillemme heti harjoittelumme jatkuessa elokuun puolivälissä. Sovimme palaverin työtiimimme kanssa tuotoksen esittelyä varten. Toivoimme saavamme mahdollisimman kattavaa palautetta kansioista, jotta pääsisimme muokkaamaan sen viimeiseen lopulliseen muotoon. Työtiimimme oli tyytyväinen kansioon, mutta joitain korjausehdotuksia heillä oli. He toivoivat meidän vaihtavan tehtävien kuvat selkeämmiksi ja juuri kyseisellä sivulla olevaan tehtävään liittyväksi. Olimme itse laittaneet kansioon hahmon, joka seikkaili mukana kaikissa tehtävissä, mutta työtiimimme uskoi juuri tehtäviin sidoksissa olevien kuvien olevan parempia ja havainnollistavampia. Heillä oli myös muutamia uusia tehtäväideoita sekä parannusehdotuksia muutamiin luomiimme tehtäviin. Otimme tarkasti ylös heidän ehdotuksensa ja aloimme niiden pohjalta muokata kansiota lopulliseen muotoonsa.

Kun olimme saaneet kaikki korjaukset tehtyä, sovimme koko henkilökunnalle tarkoitetun kokouksen, jossa esittelimme tuotoksen ja kerroimme ohjeistuksen sen käyttöön. Kokouksessa henkilökunnalta tuli esille vielä muutamia korjausehdotuksia ja muokkasimme kokouksen jälkeen vielä kasvun kansio -pohjaa hieman parempaan muotoon, joka olikin sitten tuotoksemme lopullinen muoto. Tärkeimpänä lisäyksenä pohjaan oli työntekijöiden toivoma sisällysluettelo (Liite 6). Elokuun puolella ehdimme testaamaan kansiota kokeilemalla yhden tehtävän toimivuutta lasten kanssa. Kyseinen tehtävä ainakin vaikutti toimivan oikein hyvin.

Syyskuussa harjoittelun loppupuolella halusimme vielä laittaa vanhemmille infoa kehittämishankkeemme tuotoksen valmistumisesta. Laitoimme vanhemmille menemään paperiset kirjeet kotiin lasten lokeroiden kautta (Liite 7). Ennen har-

joittelun loppua keräsimme myös palautetta koko henkilökunnalta kehittämiss-hankkeemme tiimoilta. Teimme heille paperisen kyselylomakkeen, jotka ke-räsimme takaisin nimettöminä (Liite 4). Kyselyssä pyysimme palautetta niin itse tuotoksesta, tiedonkulun toimivuudesta kuin yhteistyömme toimivuudestakin. Kaikki työntekijät pyydettiin vastaamaan kyselyyn parhaansa mukaan, vaikka osa ei ollut nähnyt kuin vain osan kehittämishankeprosessistamme.

7 LOPPUTUOTOS: KASVUN KANSIO -POHJA

7.1 Kasvun kansio -pohjan ulkoasu ja sisältö

Kehittämishankkeemme tuotokseksi muodostui valmis kasvun kansio -pohja Vaahteramäen päiväkodille. Tuotoksen avulla on helppo toteuttaa selkeää ja säännöllistä kasvun kansion täyttöö. Tuotos sisältää ohjeistuksen kasvun kansion käyttöä varten sekä luomamme tehtävät itsessään. Tehtävistä on koottu sisällysluettelo hahmottamisen ja sisällön sisäistämisen tukemiseksi. Tuotos pohjautuu Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman laatimiin välilehtiin; Minä, Tutkin ja koen, Leikin ja liikun sekä Taiteilen ja ilmaisen.

Kasvun kansio -pohjan fyysinen olomuoto Vaahteramäen päiväkodille on toteutettu sähköisenä sekä paperiversiona. Fyysiset olomuodot tulivat Vaahteramäen päiväkodin toivomuksesta. Sähköinen versio on sekä Word, että PDF -tiedostoina päiväkodin tietokoneilla. Tiedostot haluttiin nimenomaan myös Word -tiedostona, jotta olisi mahdollisuus tuotoksen muokkaamiseen, mikäli siihen ilmenee tarvetta tulevaisuudessa. Sähköisen version hyödyt ovat sen rajattomuus ja monipuolisuus. Paperiversio perusteltiin sillä, että se olisi helposti saatavilla ja työntekijät halusivat käytännön syistä toteuttaa täyttöö kopioimalla sivuja eivätkä tulostamalla suoraan tietokoneelta. Paperiversio koettiin myös miellyttävämmäksi ja helpommaksi tavaksi tutustua kansioon. Idea sähköisestä kasvun kansiosta Internetissä tuli esille. Toteutusmuoto kuitenkin kumottiin, sillä se ei olisi vastannut Vaahteramäen päiväkodin tarpeita, eivätkä tietotekniikkataitomme olisi riittäneet suunnitelman toteutukseen.

Kasvun kansio -pohjan sisältö on luotu työntekijöiden toiveiden pohjalta unohtamatta lapsilähtöistä ajattelumallia. Tehtävät on jaettu ikäryhmiin: 1-2 -vuotiaat, 2-3 -vuotiaat, 3-4 -vuotiaat, 4-5 -vuotiaat ja yli 5 -vuotiaat/ eskariin lähtijät. Ikäryhmien sisällä tehtävät on jaksotettu tasaisesti eri kuukausiin. Tavoitteena on, että tehtäviä toteutetaan kerran kahdessa kuukaudessa. Näiden lisäksi on vanhemmille suunnattuja kotitehtäviä, joiden toteutuksessa lapset ovat mukana. Kasvun kansio -pohjan aikataulutus kuukausiin näkyy ainoastaan pohjan pape-

risessa versiossa, muttei sähköisessä muodossa, koska kuukaudet on kiinnitetty sivujen muovitaskuihin. Näin on tehty siitä syystä, että tehtävien paikkaa olisi mahdollista vaihtaa, mikäli näin halutaan.

Luomamme kasvun kansio -pohjan alusta löytyy yleishyödyllisiä tehtäviä, joille ei ole määritelty mitään tiettyä toteutuskuukautta. Tällaisia tehtäviä ovat esimerkiksi Ensimmäinen hoitopäiväni ja Syntymäpäiväni. Tehtävät toteutetaan, kun kyseinen tehtävä tulee ajankohtaiseksi lapselle. Kasvun kansio -pohjasta löytyy myös toistuvia tehtäviä, joiden avulla pääsee vertailemaan lapsen kehitystä eri ikäluokissa. Esimerkkinä toistuvasta tehtävästä voi olla Millainen leikkijä olen, joka toteutetaan ensimmäisen kerran 2-3 -vuotiaana ja uudelleen 4-5 -vuotiaana. Tehtävistä löytyy lisäksi vielä lapsen haastattelutehtäviä, hoitajan havaintoihin perustuvia tehtäviä sekä tehtäviä, jotka lapsi itse tuottaa sivulle, kuten Piirros perheestäni. Pohjan lopusta löytyy viimeiseksi vielä vapaavalintaisia lisätehtäviä, joita jokainen voi toteuttaa oman aikataulun mukaan ja sinne on myös mahdollista kerätä ja luoda uusia tehtäviä. Seuraavasta kuvasta löytyy muutama esimerkki kansion tehtävistä.

Taiteiden ja ilmaisun

Minusta tuntuu

Kotitehtävä: Vanhempi kertoo lapsestaan

 Olen iloinen, kun:

 Olen surullinen, kun:

 Olen vihainen, kun:

 Minua pelottaa, kun:

 Minä nauraa räkätän, kun:

Ikäni: __ vuotta ja __ kuukautta

Mind

Minun perheeni

Hoitaja haastattelee lasta

Keitä perheeseesi kuuluu?

Minkälaisia perheenjäsenesi ovat?

Mitä teet perheenjäsenesi kanssa?

Ikäni: __ vuotta ja __ kuukautta
 Haastattelija: _____

Mind

Hoitopäiväni

Hoitaja haastattelee lasta

Mitä teet päiväkodissa?

Mikä on kivointa päiväkodissa?

Mitä on tylsintä päiväkodissa?

Mitä haluaisit, että päiväkodissa tehtäisiin?

Ikäni: __ vuotta ja __ kuukautta
 Haastattelija: _____

Kuva 1. Esimerkkejä kasvun kansio -pohjan tehtävistä.

Jokainen kansion tehtävisivu on ulkoasultaan samantyylinen. Jokaisessa sivussa on raamit ryhdittämässä ulkoasua ja suurimmassa osassa tehtävissä on aiheeseen sopivia kuvia, joita on lasten mahdollista värittää. Lähes kaikkiin sivuihin dokumentoidaan aina lapsen ikä sekä monista tehtävistä löytyy täsmen-
tävä selostus tehtävän tekoa varten. Selostus löytyy, mikäli pelkkä otsikko ei anna riittävää tietoa tehtävänannosta, kuten esimerkiksi täsmennykset kotitehtävistä. Tehtäviä on yritetty jakaa tasaisesti jokaisesta välilehdestä kaikkiin ikäluokkiin. Niitä ei kuitenkaan pystytty toteuttamaan jokaisen ikäluokan kohdalla, sillä esimerkiksi viimeisessä ikäluokassa toteutusajanjakso oli liian lyhyt.

Kasvun kansio -pohjan tehtävät tuovat esiin lapsen persoonaa ja kehitystasoja eri osa-alueissa. Kotitehtävien ajatuksena on vahvistaa päivähoidon ja vanhempien välistä kasvatuskumppanuutta. Kotitehtäviä on suunniteltu tulevan kaksi jokaiseen ikäluokkaan ja tehtävät on asetettu maaliskuulle sekä elokuulle. Kaikki välilehdet sisältävät lapsen kasvun ja kehityksen seuraamista tukevia tehtäviä. Seurattavia osa-alueita voivat olla esimerkiksi lapsen fyysinen kasvu, puheen kehitys, sosiaalinen kasvu ja tiedollinen kasvu.

Materiaaleiksi oli toivottu haastatteluja, jotka toisivat lapsen persoonaa enemmän esille. Luomillamme materiaaleille lapsen oman kuvallisen ja sanallisen kerronnan avulla saamme dokumentoitua lapsen kehitystä ja kasvua. Luomme myös varhaiskasvattajille mahdollisuuden tukea kasvua ja kehitystä sitä seuraamalla. Materiaalien on myös tarkoitus kannatella lapsen identiteetin kehitystä ja auttaa lasta hahmottamaan itseään osana ympäristöään. Kasvun kansion pohjan suunnittelussa olemme huomioineet taloudellisuuden. Olemme valinneet materiaalisivuille mustavalkoisen pohjan sekä esteettisestä näkökulmasta yksinkertaisen ilmeen. Seuraavaksi alla olemme listanneet taulukkoon tarkemmin kasvun kansio -pohjan tehtäviä. Taulukosta nähdään sisällön välilehdet sekä tehtävät listattuna ikäjaottelujen alle järjestyksessä niin kuin ne lopputuotoksen kansiossa toteutuvat.

Taulukko 2. Kasvun kansio -pohjan tehtävät.

Sisällön välilehdet	Tehtävät
Minä	<ul style="list-style-type: none"> • Ensimmäinen hoitopäiväni • Syntymäpäiväni • Päiväkotikavereiden mietteitä minusta • Sanontoja ja sattumuksia • Lisätehtävä: Piirros minusta ja parhaasta kaveristani <p>1-2 -vuotiaat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tällainen minä olen _ vuotta ja _ kuukautta vanhana: • Kotitehtävä: Tällainen olen kotona _ vuotta ja _ kuukautta vanhana: • Tavallinen hoitopäiväni <p>2-3 -vuotiaat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Omakuvani • Minun perheeni • Kotitehtävä: Hoitopäiväni • Piirros perheestäni <p>3-4 -vuotiaat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoitopäiväni • Lapsen haastattelu <p>4-5 -vuotiaat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Piirros minusta ja perheestäni • Viikonloppuni <p>Yli 5 -vuotiaat/ eskariin lähtijät</p> <ul style="list-style-type: none"> • Piirros minusta menossa eskariin • Matkalla eskariin
Tutkin ja koen	<ul style="list-style-type: none"> • Retkellä • Juhlissa <p>1-2 -vuotiaat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kädentaidot kokeilussa • Luminen piha ja pakkassää <p>2-3 -vuotiaat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kädentaidot kokeilussa • Kotitehtävä: Metsäretkellä <p>3-4 -vuotiaat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kotitehtävä: Retki leikkipuistoon • Taideteos luonnonmateriaaleista <p>4-5 -vuotiaat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pihalla kevään merkkejä etsimässä
Leikin ja liikun	<ul style="list-style-type: none"> • Mittarimadon liikuntapolku • Jumppatuokio <p>1-2 -vuotiaat</p> <p>2-3 -vuotiaat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Päiväkodissa leikkien • Millainen leikkijä olen?

	3-4 -vuotiaat <ul style="list-style-type: none"> • Lempileikkini piirrettynä • Jumppatuokio • Kotitehtävä: Minä ja perheeni liikkumassa 4-5 -vuotiaat <ul style="list-style-type: none"> • Kotitehtävä: Liikkumisen taidot • Millainen leikkijä olen? Yli 5 –vuotiaat/ eskariin lähtijät <ul style="list-style-type: none"> • Päiväkodissa leikkien
Taiteilen ja ilmaisen	<ul style="list-style-type: none"> • Seuraa kun käteni ja jalkani kasvavat • Sadutus • Sadutusta ryhmässä • Lisämateriaali: Vuodenajat 1-2 -vuotiaat <ul style="list-style-type: none"> • Kotitehtävä: Minusta tuntuu • Lempivärejäni 2-3 -vuotiaat <ul style="list-style-type: none"> • Lauluhetkien suosikkilauluni 3-4 -vuotiaat <ul style="list-style-type: none"> • Satuhetki 4-5 -vuotiaat <ul style="list-style-type: none"> • Ruokalorumme • Kehonosat tutuiksi • Kotitehtävä: Sinussa on parasta Yli 5 –vuotiaat/ eskariin lähtijät <ul style="list-style-type: none"> • Seuraa kun käteni ja jalkani kasvavat • Saksi-, liimaus- ja muotoharjoittelu

Minä -välilehdessä pääasiallisena tarkoituksena on tuoda esille lapsen yksilöllisyyttä ja persoonaa sekä tukea minuuden muodostumista. Minä välilehdessä syvennyttään kysymykseen ”millainen olen”. Esille saadaan lapsen omia mietteitä muun muassa haastattelun avulla ja ystäväsuhteiden tallettaminen muistoksi on otettu huomioon. Tutkin ja koen välilehti sisältää paljon kirjausta lapsen kokemuksista ja siitä mitä päiväkodissa on tehty. Kysymyksenä esiintyy ”mitä olen tehnyt”. Leikin ja liikun välilehti sisältää liikuntaan ja leikkiin pohjautuvia tehtäviä. Tehtävinä on liikunnallista kehitystä eli motorisia taitoja kuvaavia tehtäviä sekä leikin kehitystä ja sen eri tyypeistä kertovaa havainnointia. Tehtävien kautta saadaan havainnollistettua sitä, miten lapsi leikkii ja liikkuu. Taiteilen ja ilmaisen välilehdessä tuodaan esille lapsen itseilmaisua, ajatuksia ja mieltymyksiä. Minuuden luominen tulee myös esille.

Kaikissa välilehtien teemoissa kotitehtävät tukivat vanhemman ja lapsen välistä suhdetta. Kotitehtävät toivat lisäksi vanhemman näkemyksen ja kuvauksen esimerkiksi lapsen kasvusta ja kehityksestä. Kaikki havainnointilomakkeet tukevat lapsen kehityksen seuraamista. Kasvun kansion -pohjan tehtävät ovat luomassa tärkeitä arjen muistoja päiväkotiajoilta sekä ne luovat lapselle kuulumisen tunnetta osaksi päiväkodin yhteisöä.

7.2 Kasvun kansio -pohjan käyttö ja hyödyntäminen

Luomamme kasvun kansio -pohjan tarkoitus on olla käytössä muun varhaiskasvatustyön rinnalla. Pohjan käyttöajatuksena on säännöllinen käyttö, mutta sopivassa mittakaavassa suhteessa muuhun toimintaan päiväkodissa. Kasvun kansio -pohjan ymmärtämiseksi olemme luoneet kansioon ohjeistuksen mallipohjan käytön helpottamiseksi (Liite 8). Ohjeistus kertoo tavoitteet, käyttötarkoitukset, yleiset ohjeet pohjan hyödyntämiseksi sekä aikataulutuksesta. Ohjeistuksen tarkoituksena olisi selkeyttää työntekijöille pohjan käyttöä niin, että he kokisivat lopputuotoksen omakseen. Kasvun kansio -pohjan tehtäviä on tarkoitus käyttää kerran kahdessa kuukaudessa. Näiden lisäksi pohjasta löytyy kotitehtäviä vanhemmille kahdesti vuodessa. Tehtävät pohjassa on jaoteltu Turun kaupungin luomilla kategorioilla; Minä, Leikin ja liikun, Tutkin ja koen sekä Taiteilen ja ilmaisen. Tämän jälkeen jaottelu tapahtuu ikäluokkien mukaan aina yksivuotiaasta eskariin lähtijään asti. Mukana on myös pohjan aikataulutukseen sitouttamatomia yleishyödyllisiä tehtäviä, joita toteutetaan aina, kun kyseinen tehtävä tulee ajankohtaiseksi, kuten esimerkiksi lapsen syntymäpäivät. Kesä- ja heinäkuu toteutusajankohtana on jätetty pois lomien vuoksi.

Kasvun kansio -pohjan käytön aikataulutus on suunniteltu säännölliseksi, mutta ei kuitenkaan työntekijöille liian raskaaksi käyväksi. Jotta kasvun kansio -pohjan käyttö olisi mahdollisimman sujuvaa, vaatii sen käyttö suunnitelmallisuutta. Tämän vuoksi kategoriat ja aikataulutus on luotu. Tarkoituksena ei ole, että kasvun kansio koostuisi ainoastaan luomamme pohjan materiaaleista vaan suositeltavaa onkin täydentää lasten kansioita myös työntekijöiden omilla luomilla materi-

aaleilla. Näin kasvun kansion sisällöstä saadaan mahdollisimman monipuolinen. Kasvun kansio -pohjan neutraalit sivut tarjoavat sen käyttäjille melko luovan ja vapaan mahdollisuuden kehittää kansioden ulkoasuja. Sivuilla on mahdollisuus esimerkiksi lapsen väriykselle tai muulle koristelulle. Mikäli kasvun kansio -pohjaa halutaan hyödyntää, oleellista on, että työntekijät kokevat tuotoksen hyödylliseksi ja näkevät sen hyötyjen merkityksen niin lasten, vanhempien kuin työntekijöiden näkökulmasta.

Pidemmän aikavälin tavoitteina oli kasvun kansio -pohjan mahdollistaminen monipuoliseen käyttöön myös tulevaisuudessa. Tarkoituksena oli, että tehtäviä olisi mahdollista muokata halutessaan tulevaisuudessa. Tarkoitus olisi, että useammankin vuoden päästä työntekijät olisivat innostuneita lasten kansioden täytöstä ja pohjan materiaalien kehittamisestä. Myös tästä syystä on pohjaan on luotu muokkaamisen mahdollisuus. Kasvun kansio -pohjan jatkoa tukee myös luomamme lisämateriaalien osio, jonne työntekijöiden on helppo tulevaisuudessa lisätä omia kehittelemiään tehtäviä, mikäli niin haluavat.

Luomamme kasvun kansio -pohja tarjoaa mahdollisuuksia uusille kehittämis- tai tutkimustöille. Uutena aihealueen rajauksena voisi olla työntekijöiden juurruttaminen kasvun kansion -pohjan käyttöön tai tutkimus siitä, miten sen käyttö on lähtenyt kulkemaan työntekijöiden arjessa ja onko se toiminut. Hankkeemme tavoitteena ei ollut vanhempien mielipiteiden selvittäminen, joten mielestämme vanhempien näkemykset kasvun kansio -pohjan suhteen voisi myös olla osa uutta kehittämis- tai tutkimushanketta.

8 POHDINTA JA ARVIOINTI

8.1 Tuotoksen arviointi

Olemme tyytyväisiä kehittämishankkeemme lopputuotokseen eli Vaahteramäen päiväkodille luomaamme kasvun kansio -pohjaan. Koemme, että pohjasta tuli laaja ja monipuolinen kokonaisuus, joka tuo hyvin esille lasten arkea päivähoitossa. Saimme luotua pohjasta toimivan ja käyttökelpoisen paketin, jota uskomme henkilökunnan olevan helppo käyttää. Pohjan mukaan liitetty ohjeistus kansion käyttöön on selkeä ja informatiivinen ja se antaa hyvät valmiudet lähteä liikkeelle toimimaan kasvun kansio -työskentelyssä (Liite 8).

Eräs asia, joka tekee luomastamme kasvun kansio -pohjasta toimivan ja käyttökelpoisen, on pohjan sisältämien tehtävien jaottelu. Onnistuimme mielestämme hyvin tehtävien jakamisessa pitkin vuotta. Osasimme arvioida henkilökunnalla olevia ajankäyttöön liittyviä resursseja ja hyödynsimme tätä tietoa tehtävien määrään. Olimme aluksi arvioineet henkilökunnalla olevan aikaa tehdä tehtäviä joka kuukausi, mutta tajusimme hyvissä ajoin, ettei heidän resurssinsa riitä niin tiheään työskentelytahtiin. Osasimme muuttaa omaa toimintaamme tilanteen mukaan ja vaihdoimme tehtävien määrän kerran kahdessa kuussa tapahtuvaksi. Olemme myös tyytyväisiä tehtävien jaotteluun ikäryhmittäin ja siihen, miten ilmaisimme tehtävien kuulumisen kuhunkin Turun kaupungin luomaan välilehteen. Uskomme, että henkilökunnan on helppo löytää ryhmänsä lapsille oikea tehtävä nopeasti kasvun kansio -pohjaa katsoessaan.

Olemme onnistuneet luomaan kasvun kansio -pohjaan tehtäviä, jotka tuovat hyvin lasta ja hänen päivähoitoaikaansa esille. Mielestämme onnistuimme luomaan tehtävistä monipuolisen kokoelman, joka tuo esille erilaisia osa-alueita lapsen elämässä. Tehtävien kautta tulee esille muun muassa lapsen persoonaa, oppimista, taiteilua ja liikkumista. Lapselle tärkeitä asioita tulee näkyväksi ja hänen ilmaisuaan tallennetaan. Myös vanhemmat pääsevät mukaan kansioiden tekoon luomiemme kotitehtävien kautta. Olemme erittäin tyytyväisiä kotitehtäviin. Niiden kautta perhe pääsee mukaan kasvun kansio -toimintaan ja lapses-

ta voi tulla esille uusia erilaisia puolia. Kotitehtävät luovat myös hetkiä, jolloin lapsi ja vanhempi pääsevät viettämään aikaa yhdessä.

Olemme tyytyväisiä kasvun kansio -pohjan ulkoasuun. Ulkoasusta tuli selkeä ja iloinen. Uskomme, että tehtävien yhteydessä olevat kuvat ovat lapsille mieluisia ja ne piristävät kansion ilmettä mukavasti. Suurin osa kuvista on myös sen ko-koisia, että ne on mahdollista halutessaan värittää, mikä antaa kansiolle vielä lisää ilmettä. Sivujen raamien avulla saimme ryhtiä kokonaisuuteen. Osasimme kansion ulkoasua muokatessamme käyttää hyvin hyödyksi työtiimiltämme saamaamme palautetta. Saimme palautetta kuvista ja osasimme muokata ne heidän toiveidensa mukaisiksi.

Saimme palautetta tuotoksestamme henkilökunnalle tekemämme kyselylomakkeen kautta (Liite 4). Saamamme palaute oli pääosin erittäin hyvää. Tuotos oli sellainen, mitä he olivat toivoneetkin, ja se vastasi heidän odotuksiaan. Olimme ottaneet henkilökunnan toiveet hyvin huomioon pohjan sisältöön ja ulkoasuun liittyen. Ainoana rakentavana palautteena oli elokuulle sijoitetut tehtävät. Muutama työntekijä oli huolissaan ajan riittävydestä elokuussa, sillä ryhmät ovat usein vielä muodostumisvaiheessa tuolloin. Työtiimiltämme saimme vielä tar-keempaa palautetta suullisesti. He kokivat kasvun kansio -pohjan selkeäksi ja monipuoliseksi. He kokivat kansiosta olevan oikeasti hyötyä ja ikäkaudet oli otettu heidän mielestään hyvin huomioon. Ulkoasu oli miellyttävä ja houkutteleva muun muassa kuvien ja raamien vuoksi. Pienillä asioilla saatu kasvun kansio -pohjasta sellainen, että sitä on mukava lukea ja katsella. Tehtävien määrä ja jaottelu koettiin toimivaksi. Lopputuotos oli heidän mielestään huoliteltu ja viimeistelty sekä loppuun saakka mietitty.

Itse pohdimme, että luomamme kasvun kansio -pohjan haasteena saattaa olla, ettei se juurru toivomallamme tavalla Vaahteramäen päiväkodin käyttöön. Yritimme parhaamme mukaan motivoida henkilökuntaa kansion käyttöön, mutta viimeisin vastuu tästä jää kuitenkin päiväkodin johtajalle. Toisena haasteena voi olla se, ettei henkilökunta osaa soveltaa tehtävien käyttöä ryhmänsä lasten ollessa eri-ikäisiä. Kansiota ei tarvitse noudattaa täysin orjallisesti ikäryhmien kohdalla. Jos esimerkiksi omassa pienryhmässä on 3-vuotias ja 4,5-vuotias lap-

si, ei ole välttämättä fiksua ottaa molemmille lapsille omaa tehtävää omista ikäryhmistä vaan valita yksi tehtävä, joka sopii molemmille.

8.2 Kehittämishanketoiminnan arviointi

Kehittämishankkeemme sujui kokonaisuudessaan erittäin hyvin. Yhteistyö toimiksiantajan kanssa oli koko prosessin ajan luontevaa ja avointa. Työtiimimme antoi meille jatkuvasti tarvitsemaamme palautetta ja tiimi oli tukenamme koko kehittämishankkeen ajan. Saimme pidettyä tarpeeksi palavereja työtiimimme kanssa ja myös keskustelu arjen lomassa oli tärkeässä asemassa edistymisemme kannalta. Yhteistyö koko henkilökunnan kanssa sujui hyvin. Valitsemiemme menetelmien kautta saimme tietoa heidän toiveistaan, ideoistaan ja odotuksistaan kehittämishankkeemme tuotosta varten.

Yksilöhaastattelu oli todella hyvä tapa saada henkilökunnan ajatuksia esille. Haastattelussa oli helppoa keskustelumaisesti saada pieniäkin vinkkejä tuotoksemme pohjalle. Ryhmäkeskustelu oli tilaisuutena toimiva ja siellä henkilökunta saatiin keskustelemaan keskenään ideoistaan ja toiveistaan. Uskomme, että tämä tilaisuus motivoi henkilökuntaa yhtenäisempään kasvun kansio - työskentelyyn ja käyttämään heidän ideoidensa pohjalta luomaamme kasvun kansio -pohjaa. Pienimuotoinen havainnointi toi tukea tehtävien luomiseen, sillä saimme muun muassa lasten mielenkiinnon kohteita selville tätä kautta. Kysely toimi menetelmänä hyvin valokuvauslupien saamisesta sekä palautteen keräämisessä henkilökunnalta (Liite 3, Liite 4). Näitä emme olisi voineet suullisesti kerätä. Kaikki myös palauttivat kyselyt pääsääntöisesti ajoissa tai viimeistään pienen muistutuksen jälkeen. Valitettavasti kuvauslupien kysyminen oli hieman turhaa, sillä emme loppujen lopuksi ehtineet ottaa hyödyntämiskelpoista kuvamateriaalia, koska tehtävien kokeilujaksomme oli niin lyhyt. Olimme alun perin ajatelleet testata useampia tehtäviä, mutta tajusimme sen paisuttavan kehittämishankkeesta liian laajan.

Kehittämishankkeemme aikataulun pitämiseen olemme hyvin tyytyväisiä. Saimme tuotoksen valmiiksi ajallaan ja olimme suunnitelleet aikataulun juuri

sopivaksi, sillä suurta kiirettä ei viime metreillääkään syntynyt. Haasteena puolestaan oli henkilökunnan osittainen vaihtuminen kesken hankkeen, mikä teki henkilökunnan sitouttamisesta ja tuotoksen juurruttamisesta päiväkotiin entistä haastavampaa. Saimme kuitenkin melko hyvin viimeisen esittelytilaisuuden kautta myös perehdytettyä uuden työntekijän kansion käyttöön. Henkilökunnan sitouttaminen ja tuotoksen juurruttaminen olisi varmasti kaivannut paljon lisäpanostusta, mutta se jäi vähemmälle, sillä se ei ollut kehittämishankkeemme tavoitteena. Teimme kuitenkin parhaamme asian eteen resurssiemme puitteissa.

Palautetta kehittämishanketoiminnastamme saimme henkilökunnalta palautekyselyn kautta sekä työtiimiltämme myös suullisesti (Liite 4). Palaute oli todella hyvää ja erityisesti aikataulumme pitävyyteen oltiin tyytyväisiä. Kaikki kokivat tulleen kuulluiksi, ja että heidän mielipiteensä oli otettu huomioon lopputuotoksessa. Tekemämme yhteistyö työyhteisön kanssa oli sujunut erittäin hyvin. Tiedonkulussa ei koettu olevan mitään ongelmaa. Kokoukset sujuivat muuten hyvin erittäin hyvin, mutta viimeinen koko talon kokouksemme ei sujunut odotetulla tavalla meistä riippumattomien syiden takia. Saimme kuitenkin pääasiat käytyä läpi kokouksen aikana. Työtiimiltämme saimme hyvää palautetta itsenäisestä työskentelystämme. Vaikka toimimme hyvin itsenäisesti, pidimme kaikki hyvin ajan tasalla kehityshankkeemme etenemisestä.

8.3 Tavoitteiden ja kehittämistehtävän saavuttamisen arviointi

Kehittämistehtävänämme oli luoda Vaahteramäen päiväkodille kasvun kansio - pohja, jonka avulla työntekijöiden olisi helppo toteuttaa säännöllistä, johdonmukaista ja yhtenäistä kansion täyttöö. Tavoitteina taustalla olivat pohjan monipuolisuus, kattavan kokonaisuuden luominen, käytännöllisyys, pohjan esteettinen puolen huomioiminen, vanhempien osallistaminen sekä lapsen identiteetin esille tuominen. Mielestämme onnistuimme hankkeemme alussa asettamamme kehittämistehtävän ja tavoitteiden saavuttamisessa hyvin.

Säännöllistä täyttämistä tukee suunnittelemamme tehtävien jaottelu kuukausiin. Tehtävien määrää esiintyi työyhteisössä eriäviä mielipiteitä, mutta mielestämme onnistuimme löytämään tehtävien toteutukselle sopivan tahdin. Tehtäviä alun perin ajateltiin olevan yksi per kuukausi, mutta se muuttui loppu vaiheessa yhteen tehtävään per kaksi kuukautta. Onnistuimme kokoamaan kasvun kansio - pohjasta johdonmukaisen kokonaisuuden. Mielestämme tehtävien aihealueet sekä järjestys pohjassa ovat loogiset ja helposti ymmärrettävissä. Luomamme kasvun kansio -pohja jo itsessään mahdollistaa lapsille sekä ryhmien välille yhtenäiset kansion sisällöt. Monipuolisuutta tukevat Turun kaupungin kehittelemät välilehdet kasvun kansiolle. Saimme erittäin hyvin suunniteltua monipuolisen ja kattavan kasvun kansio -pohjan sisällön. Kaikki välilehdet tuli otettua huomioon ja niihin tuli lähes yhtä paljon tehtäviä kuhunkin.

Mielestämme kasvun kansio -pohjan käyttö toteutuu käytännöllisyyteen pohjautuen. Pohjan fyysinen muoto yhteistyökumppanin taholta toivottiin sekä sähköiseen että fyysiseen muotoon. Mielestämme tämän vuoksi luomamme kasvun kansio -pohja on hyvinkin käytännöllinen, sillä kumpikaan muoto ei sulje toisiltaan mahdollisuuksia pois. Sähköinen versio mahdollistaa tulevaisuudessa tehtävien kehittämisen ja soveltamisen. Puolestaan, kun kansio on fyysisesti saatavilla, sitä on helpompi selata ja sen materiaaleihin on helpompi tutustua kiireellisemmässäkin arjessa.

Kasvun kansio -pohjan ulkoasu on yhteistyökumppanimme toiveiden mukainen. Saimme muokattua kasvun kansio -pohjan ulkoasusta selkeän ja houkuttelevan näköisen henkilökunnan ideoiden avulla. Saimme siis tuotoksemme esteettisestä puolesta tavoitteidemme mukaisen. Onnistuimme mielestämme hyvin tuomaan tehtävissä osallisuutta vanhemmille ja sitä kautta tukemaan kasvatuskumppanuutta. Tehtäviä on sopivassa suhteessa eivätkä ne mielestämme ole vanhempia liikaa kuormittavia. Kokonaisuudessaan saimme luotua kasvun kansio -pohjasta hyvän dokumentoinnin välineen, joka tuo esiin lapsen identiteettiä.

8.4 Ammatillisen kasvun ja eettisyyden pohdintaa

Eettisiä haasteita kehittämishankkeemme aikana esiintyi vain muutamia. Yhdeksi suurimmaksi pohdinnan kohteeksi muodostui työntekijöiden vaihteleva aktiivisuus kehittämishankkeen parissa. Tällä tarkoitamme sitä, että työntekijät olivat eri suhteessa aktiivisia hankkeen parissa. Kysymykseksi muodostuikin, että olemmeko huomioineet riittävän monipuolisesti kaikkien työntekijöiden mielipiteitä ja ideoita niin, ettei tuotos muodostu esimerkiksi vain aktiivisimpien työntekijöiden ideoiden pohjalta. Uskomme kuitenkin onnistuneemme melko hyvin saamaan yksilöhaastatteluiden kautta jokaisen työntekijän äänen kuuluviin. Ryhmäkeskustelu toimi hyvin keinona saada hiljaisempienkin työntekijöiden ideoita keskusteluun, sillä toimme aiheita esille yksilöhaastattelujen pohjalta.

Toisena eettisen pohdinnan aiheena oli sijoittumisemme ryhmiin suuntaavien harjoittelun aikana. Etuna kehittämishankkeen osalta oli, että saimme toteuttaa sitä samassa paikassa, missä suuntaavien harjoittelupaikkamme oli. Eettisenä pohdintana tässä oli kuitenkin sijoittumisemme ryhmiin. Koska päiväkodin yksi ryhmistä ei tullut meille yhtä tutuksi kuin omat ryhmämme, mietimme saimmeko tarpeeksi hyvin esille tämän ryhmän toiveet kasvun kansio -pohjaa varten. Tässä kohtaa kuitenkin ajattelimme, että yksilöhaastattelut sekä ryhmäkeskustelu toivat riittävästi myös kolmannen ryhmän toiveita esille.

Suurena ammatillisen kasvun kohtana on ollut se, että pääsimme harjoittelemaan suunnitelmallista projektityöskentelyä. Sen kautta olemme oppineet yhteistyökykytaitoja erilaisten ihmisten parissa. Olemme kehittäneet kirjallista ilmaisutaitoa raporttia kirjoittaessamme ja pääsimme myös hyödyntämään sisäistämäämme teorian tietotaitoa käytäntöön. Opimme hankkeen kautta aikataulutuksesta ja sen noudattamisen haasteista ja merkityksestä. Aiheeseen perehdyttyämme olemme saaneet arvokasta tietoa varhaiskasvatustyöstä ja sen eri menetelmäosaamisesta.

Perehtyminen kehittämishankettamme koskevaan teorian tietoon on vahvasti tukenut ammatillista osaamistamme varhaiskasvatuksen saralla. Kehittämishanke on antanut paljon tulevaisuuden töitä ajatellen. Henkilökohtainen kiinnostuk-

semme varhaiskasvatukseen tulee halusta työskennellä lastentarhanopettajina. Olemme saaneet varmuuden tunnetta käytännön kokemuksen kautta niin, että uskomme pystyvämme hyödyntämään hanketyötä myös tulevaisuudessa työssämme. Suuntaavien harjoittelun suoritimme samassa paikassa, jonne teimme kehittämishankkeemme. Harjoittelu ja hankkeemme toimivat rintarinnan tarjoten enemmän taitoja käytännön työtä ajatellen. Kehittämishanke on näiden lisäksi kehittänyt ammattieettistä pohdintaamme sekä reflektoinnin taitoja ja näiden vuoksi osaamme nähdä ja selittää omat ammattieettiset valinnat työssämme entistä paremmin.

LÄHTEET

- Abbott, L. & Langston, A. 2006. Parents Matter. Supporting the Birth to Three Matters Framework. Berkshire: Open University Press.
- Alasuutari, M. 2010. Suunniteltu lapsuus. Keskustelut lapsen varhaiskasvatuksesta päivähoitossa. Tampere: Vastapaino.
- Dahlberg, G.; Moss, P. & Pence, A. 2013. Beyond quality in early childhood education and care: postmodern perspectives. London: Falmer Press
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Hakala, J. 2000. Creative thesis writing. A guide to development and research work. Translated. Hughes, L. & Hughes, G. Helsinki: Gaudeamus
- Hakala, J. 2004. Opinnäyteopas ammattikorkeakouluille. Helsinki: Gaudeamus
- Heikka, J.; Hujala, E. & Turja, L. 2009. Arvioinnista opiksi. Havainnointi, arviointi ja suunnittelu varhaispedagogiikassa. Vantaa: Printel Oy
- Heikkilä, T. 2008. Tilastollinen tutkimus. 7., uudistettu painos. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Helenius, A.; Karila, K.; Munter, H.; Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. 2001. Pienet päivähoitossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY.
- Hintikka, A-M. 2000. Erilaisesta oppijasta erinomaiseksi oppijaksi. Helsinki: Helsingin seudun erilaiset oppijat ry Hero.
- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2012. Tutki ja kirjoita. 15.-17. painos. Helsinki: Tammi.
- Hujala, E. & Turja, L. 2012. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hujala, E.; Puroila, A-M.; Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Vantaa: Edufin Oy.
- Hämeen ammattikorkeakoulu. Vakuuttavaksi viestijäksi. Viitattu 11.10.2015 <http://www.elearningcentre.hamk.fi/viestinta/kokousta/palaveri.html>.
- Järvinen, M.; Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.
- Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa. Helsinki: Gaudeamus
- Kankaanranta, M. 1998. Kertomuksia kasvusta ja oppimisesta. Portfoliot siltana päiväkodista kouluun. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto.
- Kankaanranta, M.; Grant, A. & Linnakylä, P. 2007. e-Portfolio. Adding Value to Lifelong Learning. Jyväskylä: Institute for Educational Research & Agora Center.
- Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut!. Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kaskela, M. & Kronqvist, E.-L. 2007. Niin ainutlaatuinen. Näkökulmia lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Kekkonen, M. 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoidon diskursiivisilla näyttämöillä. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Keskinen, S. & Virjonen, H. 2004. Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoidossa. Helsinki: Tammi.
- Koivunen, P.-L. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Porvoo: Bookwell Oy
- Koivunen, P.-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Laverty, H. & Reet, M. 2001. Planning Care for Children in Respite Settings: Hello, This Is Me. Lontoo: Jessica Kingsley Publishers.
- Linnakylä, P.; Pollari, P. & Takala, S. 1995. Portfolio arvioinnin ja oppimisen tukena. Jyväskylä: Kasvatustieteiden tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto.
- Määttä, P. & Rantala, A. 2010. Tavallisen erityinen lapsi. Yhdessä tekemisen toimintamalleja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Mäkitalo, A.-R.; Nevanen, S.; Ojala, M.; Tast, S.; Venninen, T. & Vilpas, B. 2011. Löytöretkellä osallisuuteen. Kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa II. Helsinki: Yliopistopaino.
- Niikko, A. 2000. Portfolio oppimisen avartajana. Helsinki: Tammi.
- Ojala, M. 1993. Varhaiskasvatuksen perusteita ja haasteita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy
- Ruokonen, I.; Rusanen, S. & Välimäki, A.-L. 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Opas 3. Helsinki: Yliopistopaino Oy.
- Ruoppila, I.; Hujala, E.; Karila, K.; Kinon, J.; Niiranen, P. & Ojala, M. 1999. Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Atena
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Stakes. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Helsinki: Stakes.
- Suomen Reggio Emilia -yhdistys ry. 2015. Reggio Emilia ja Reggio Emilia -pedagogiikka. Viitattu 1.11.2015 <http://www.reggioemilia.fi>
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2015. Dialogisuus ammattilaisen ja perheen välillä. Viitattu 11.10.2015 https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/dialogisuus_ammattilaisen_ja_perheen_valilla.
- Turja, L. & Fonsén, E. 2010. Suuntana laadukas varhaiskasvatus. Professori Eeva Hujalan matkassa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry.
- Unicef. Yleissopimus lapsen oikeuksista. Viitattu 11.10.2015 <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi
- Wallin, K. 2000. Reggio Emilia ja lapsen sata kieltä. Suom. Heinimaa, E. Helsinki: LK-kirjat

Työntekijöiden haastattelurunko

1. Mitkä ovat kasvunkansion tuomat positiiviset asiat työssäsi? (itselle, lapsille lasten vanhemmille)
2. Millaista tämänhetkinen kasvunkansio työskentely on? Mitä hyvää ja mitä huonoa?
3. Kuka kasvunkansioiden täytöstä vastaa?
4. Kuinka usein mielestäsi pitäisi varata aikaa
5. kasvunkansioiden sisällön toteutukseen? Esim ker-
ran kuussa, mikä on realistista?
6. Miten kasvunkansioiden täyttöö tulisi toteuttaa?
7. Mitä toivoisit kasvunkansion sisältävän?
8. Mitä toiveita liittyen kansion ulkoasuun?
9. Mitä tuntemuksia kasvunkansio-työskentelyn uu-
distaminen sinussa herättää?

Haastattelun tuloksia

Sisältöideoita

- Valokuvat
- Piirustukset
- Askartelut. Kädentaidot näkyväksi
- Joka vuosi toistuvat sama tehtävä, vertailukohta (Esim. oma kuva)
- Liikunnallinen puoli esiin
- Persoonaa esille, minkälainen lapsi, miten lapsi toimii, mitä osaa: kaverit, kiinnostuksen kohteet, lausahdukset, sattumuksia
- Kehityksen näkeminen
- Kyselyt
- Sadutus
- Pienivaivaisia sisältöjä
- Iän huomioiminen tehtävissä
- Lapsen käsiala ja ääni näkyväksi
- Retkien ja juhlien kirjaaminen
- Laulut ja lorut muistiin
- Lapsen havainnointia
- Ohjeet aikuisille kansion täyttöön
- Kuvateksteissä aina jokin idea ja kerrottu mm. mitä lapsi pitänyt tilanteesta
- Hankalia/opeteltavia asioita esiin
- Ensimmäinen hoitopäivä
- Vanhemmat mukaan esim ”kotitehtävien” avulla. 2x vuosi

Käytännön toteutus ja ulkoasu

- Välilehdet
- Valmis pohja
- Joustovara tehtävien valinnan kanssa
- Kaunis, siisti, selkeä ulkoasu
- Kunnan paperi. Täytyy kestää vuosia
- Värejä, kuvioita , logoja
- Sisältö tärkeämpi kuin ulkoasu
- Raamit
- Yhtenäisyys kaikkien kansioiden välillä
- Yksi iso kansio koko päiväkotiajalle, yksi kansio per vuosi.
- Täytön säännöllisyys. Kerran kuussa, kolmen kuukauden välein, kerran syys- ja kevätkaudella päivitykset, viikkosuunnitelmaan sisällyttäminen, kiireellisyyden mukaan? Sovitaanko yhteinen käytäntö?
- Lasten hoitaminen edelle
- Milloin ja missä täytetään? Jääkö kotiin vai pitäisikö järjestää aikaa työajan sisällä?
- Isojen ryhmissä lapset mukana valitsemassa töitä kansioon

Kehittämishankkeen esittely ja valokuvauslupakysely

Hei vanhemmat!

Olemme viimeisen vuoden sosionomiopiskelijoita ja teemme sekä harjoittelun että opinnäytetyömme Vaahteramäen päiväkotiin. Opinnäytetyömme koskee lasten kasvunkansioiden kehittämistä.

Tarvitsemme lupia seuraaviin koulutöitämme koskeviin asioihin:

1. **Lapseni kuvia saa käyttää opinnäytetyön esityksessä.** (Kuvat näkevät vain koulun opiskelijat ja opettajat)
 - **Kyllä** ☐ **Ei** ☐

 2. **Lapseni kuvia saa käyttää opinnäytetyön raportissa.** (Raportti näkyy internetissä opinnäytetyötietokannassa)
 - **Kyllä** ☐ **Ei** ☐

 3. **Lastani saa videoida opiskelijan omaan käyttöön.** (Videota käytetään opiskelijan oman toiminnan arviointiin, eikä videokuvaa näe kukaan muu kuin opiskelija)
 - **Kyllä** ☐ **Ei** ☐
- Lapsen nimi: _____
 - Päivämäärä: _____
 - Allekirjoitus: _____
 - Nimen selvennys: _____

Keväisin terveisin:

Eveliina Harmaajärvi

Eveliina Leinonen

Palautekysely kehittämishankkeesta

Koetko, että sinulla on ollut mahdollisuus vaikuttaa lopputuotoksemme sisältöön? Olisitko kaivannut lisää mahdollisuuksia vaikuttaa?

Millaista palautetta haluaisit antaa yhteistyömme laadusta, käytännön järjestelyistä ja tiedottamisesta ja muun muassa kokouksien osalta?

Mitä mieltä olet lopputuotoksestamme?

Kiitos yhteistyöstäsi ja palautteestasi!

Terveisin: Eveliina Leinonen ja Eveliina Harmaaajärvi

Ryhmäkeskustelu 29.4 klo13.15-14

Sisältöideoista syntyynyttä keskustelua:

- Valokuvien paljous koettiin hyvänä asiana, mutta niiden lisäksi kaivattiin jotain muutakin sisältöä kansioihin. Valokuvien teksteihin toivottiin selkeää selostus, josta tulee ilmi esim lapsen tyytyväisyys tilanteessa.
- Piirustuksia saa myöskin edelleen löytyä kansioista. Ehdotuksena, että piirustukseen kirjoitettaisiin aina mitä se lapsen mukaan esittää.
- Askarteluista syntyi keskustelua siitä, onko hyvä, että kansioista löytyy ”irtonaisia” askarteluja (esim muovitaskuissa tai rei’itettynä). Vaikutti siltä, että jonkinlainen sopimus siitä, että kansioon tulevat askartelut liimataan tai niitataan pahviselle sivulle, taisi syntyä. Muut askartelut kotiin suoraan.
- Joka vuosi toistuva sama tehtävä, vertailukohta, kehityksen näkyminen (esim omakuva) varmasti tärkeitä, vaikkei niihin hirveästi keskustelussa tartuttu. Ehdotuksena syntyi, että lapsen ikä olisi hyvä kirjata aina näkyviin. Pelkän päivämäärän avulla on vaikeampaa alkaa laskea, että minkä ikäinen lapsi on missäkin vaiheessa ollut. Helpottaa kehityksenkin seuraamista.
- Liikunnallisen puolen näkyvämmäksi tekemisestä syntyi ajatus ”liikuntapolusta”, johon kirjattaisiin milloin lapsi on oppinut esim kävelemään tai tekemään kuperkeikan. Toisi taidot esiin ja kertoisi hieman siitä, mitä lapsi osaa. Ei saa tulla liikaa arviointia vaan asiaa tulee lähestyä positiivisen kautta.
- Lapsen persoonan esille tuominen sai kannatusta kaikilta. Tärkeää kirjata muistiin mitä lapsi osaa, keitä kavereita hänellä on, mistä tykkää yms. Isojen ryhmässä ainakin toivottiin valmiita haastattelupohjia eri teemoihin liittyen (esim retkeen tai perheeseen liittyen). Lasten ikä tulee ottaa huomioon kysymyksiä valitessa. Pienten puolella persoonaa toivottiin tuotavan esiin esim 2x vuodessa tehtävällä lapsen kuvauksella. Siihenkin toivottiin valmista pohjaa.
- Sadutusta koettiin voitavan tehdä lähinnä isojen ryhmissä.
- Iän huomioimista ei juurikaan ehditty pohtimaan, mutta asia on melko itsestään selvä
- Lapsen mielipide ja näkökulma haluttiin näkyväksi
- Retkien ja juhlien kirjaaminen koettiin tärkeäksi. Joku ehdotti, että kirjoitettaisiin aina koneella yhteinen selostus kaikille lapsille, jotka ovat olleet mukana tapahtumassa. Ehdotuksena oli myös, että tarinan perään voisi kerätä lyhyen kommentin jokaiselta lapselta kyseisestä tapahtumasta.

Myös mainittiin, ettei samasta retkestä kannata ehkä kirjoittaa montaa kertaa.

- Laulujen ja lorujen kirjaamista ei ehditty käsitellä.
- Lasten havainnointi käsiteltiin lähinnä pienten puolen lasten kuvausten tekemisessä.
- Ensimmäinen hoitopäivä jäi käsittelemättä.
- Sanonnoille ja sattumuksille toivottiin omaa sivua.
- Vanhempien mukaan ottamista kasvunkansiotyöskentelyyn pidettiin hyvänä ideana. Kotitehtäviä esim 2x per vuosi. Esim vanhemmat kertovat miten lapsen viikonloppu mennyt.
- Valmiit ”pakolliset” tehtävät, jotka kaikki tekevät ja niiden lisäksi toivottiin ns extramateriaalia, josta voi valita halutessaan lisää tehtäviä.

Käytännön toteutuksen herättämää keskustelua:

- Välilehtiä pidettiin hyvinä.
- Valmista pohjaa, jossa on tehtävät, jotka kaikki tekevät, toivottiin. Lisäksi toivottiin lisäosiota, josta löytyy lisämateriaaleja, joista voi valita vielä ”pakollisten” lisäksi jotain. Kaikilla toivottiin olevan minimimäärä asioita, joita kansioon lisätään, mutta tästä lisäosiosta voisi valita aikansa mukaan lisääkin.
- Kansiota toivottiin täytettävän aikajärjestyksessä.
- Jokaisella saa olla hieman omanlainen tapa tehdä kansiota, kunhan lopputulos on siisti ja selkeä. Oma tyyli saa siis myös näkyä. Voi käyttää mitä vain paperia, kunhan siistit paperit. Ei siis aiota hankkia jotain tiettyä paperia kansiota varten. Paperin todettiin täytyvän olla tarpeeksi paksua, että kestää.
- Ulkoasua toivottiin kohentamaan raameja sivuille. Antavat ryhtiä.
- Kansion koosta emme ehtineet jutella.
- Kansion täytölle ei sovittu mitään tiettyä aikaa. Jokaisen tulee osata ottaa aika itselleen työpäivän sisällä. Kerran kuussa kansioon tehtävän lisääminen näytti saavan suosiota. Tämä olisi se ns pakollinen tehtävä ja lisäksi tietenkin voisi lisäillä oman aktiivisuutensa mukaan muitakin juttuja kansioon. Isojen ryhmässä lasten mukaan ottaminen töiden valintaan jäi hieman auki.
- Toivottiin, että tekisimme henkilökunnalle konkreettisen esimerkkikansion/ohjekansion, josta löytää kaiken materiaalin. Materiaalit voisi sitten kopioida, kun niitä tarvitsee. Koneella oleva materiaali koettiin hankalammaksi.

Muovitaskuista ei pidetty. Ennemmin liimataan työt pahville ja laitetaan näin kansioon.

Sisällysluettelo

Esittely

Ensimmäinen hoitopäiväni

Syntymäpäiväni

Päiväkotikavereiden mietteitä minusta

Sanontoja ja sattumuksia

Retkellä

Juhlissa

Mittarimadon liikuntapolku

Seuraa kun käteni ja jalkani kasvavat

1-2 -vuotiaat

Luminen piha ja pakkassää

Tällainen minä olen _ vuotta ja _ kuukautta vanhana

Kotitehtävä: Tällainen olen kotona _ vuotta ja _ kuukautta vanhana

Tavallinen hoitopäiväni

Kotitehtävä: Minusta tuntuu

Lempivärejäni

Kädentaidot kokeilussa

2-3 -vuotiaat

Minun perheeni

Piirros perheestäni

Millainen leikkijä olen?

Kotitehtävä: Hoitopäiväni

Kädentaidot kokeilussa

Omakuvani

Kotitehtävä: Metsäretkellä

Lauluhetkien suosikkilauluni

Päiväkodissa leikkien

3-4 -vuotiaat

Satuhetki

Jumppatuokio

Kotitehtävä: Minä ja perheeni liikkumassa

Lempileikkini piirrettynä

Hoitopäiväni

Kotitehtävä: Retki leikkipuistoon

Taideteos luonnonmateriaaleista

Lapsen haastattelu

4-5 -vuotiaat

Viikonloppuni

Ruokalorumme

Kotitehtävä: Liikkumisen taidot

Pihalla kevään merkkejä etsimässä

Piirros minusta ja perheestäni

Kotitehtävä: Sinussa on parasta

Kehonosat tutuiksi

Millainen leikkijä olen?

Yli 5 -vuotiaat/ eskariin lähtijät

Saksi-, liimaus- ja muotoharjoittelu

Päiväkodissa leikkien

Seuraa kun käteni ja jalkani kasvavat

Matkalla eskariin

Piirros minusta menossa eskariin

Lisämateriaalit

Sadutus

Sadutusta ryhmässä

Piirros minusta ja parhaasta kaveristani

Vuodenajat

Kirje vanhemmille kehittämishankkeen päättymisestä

Hei kaikille vanhemmille!

Olemme saaneet Vaahteramäen päiväkodille tekemämme opinnäytetyön vihdoin päätökseen. Päiväkodin toiveesta opinnäytetyömme aiheena oli kasvun kansioden kehittäminen ja tavoitteeksi syntyi luoda kasvun kansion pohja, jota henkilökunnan olisi helppo toteuttaa työn ohessa. Haluamme informoida myös teitä vanhempia aiheesta, sillä eräänä tavoitteenamme oli vanhempien osallistuttaminen kasvun kansio –työskentelyyn. Luomassamme kasvun kansion pohjassa on siis myös teille kotiin suunnattuja pienimuotoisia kotitehtäviä, joita toteutetaan yhdessä lapsenne kanssa. Kotitehtäviä on suunniteltu toteutettavaksi kaksi kappaletta vuoteen. Tehtävien kautta saadaan tuotua lapsen persoonaa paremmin esille ja siten rikastettua kasvun kansioden sisältöä. Näillä sanoilla haluamme toivottaa teille antoisia hetkiä kotitehtävien parissa!

Ystävällisin terveisin,

Eveliina Leinonen ja Eveliina Harmaaajärvi

Esittely

Tämä kasvun kansio pohja on tehty työnne helpottamiseksi. Pohjan tarkoituksena on auttaa kasvun kansion säännöllisessä ja johdonmukaisessa täyttämisessä. Sisältö on luotu teidän toiveidenne perusteella unohtamatta lapsilähtöistä ajattelumallia.

Pohjan jaottelussa on käytetty Turun kaupungin laatimia välilehtiä: minä, leikin ja liikun, taiteilen ja ilmaisen sekä tutkin ja koen. Tehtävät on jaettu ikäryhmittäin sekä ikäryhmien sisällä kuukausien mukaan. Tavoitteena on, että tehtäviä toteutetaan kerran kahdessa kuukaudessa. Näiden lisäksi on vanhemmille suunnattuja kotitehtäviä, joiden toteuttajina ovat lapset.

Tehtävät tuovat esiin lapsen persoonaa ja kehitystasoja eri osa-alueissa. Kotitehtävien ajatuksena on vahvistaa päivähoidon ja vanhempien välistä kasvatuskumppanuutta. Kotitehtäviä on suunniteltu tulevan kaksi jokaiseen ikäluokkaan ja tehtävät on asetettu maalisi- huhtikuulle sekä elokuulle.

Oppaan alusta löytyy yleishyödylliset materiaalit kuten pohja syntymäpäivälle ja lopusta löytyy muutamia vapaavalintaisia lisätehtäviä. Kesä- ja heinäkuu on jätetty pois lomien vuoksi. Pohjaa saa ajan saatossa muokata ja kehittää sen hetkisten tarpeiden mukaisiksi. Työn iloa!

Tekijät: Eveliina Harmaajärvi ja Eveliina Leinonen

Opinnäytetyö on tehty yhteistyössä Turun ammattikorkeakoulun kanssa 2015.

Sosiaalialan ko.